మంలో చెర్వులు, కుంటలు, భావులు వుండెను. పూర్వం గ్రామము రెండున్ను రుధిరో
ద్గారి సంవత్సరాన ముత్యాలరికి పాడు అయిపోయెను. ఆ పాడుపడ్డ గ్రామాలలోని
గ్రామాలలోను వున్న చెర్వులు, కుంటలు, భావులు వనాంతరాయి నష్టమై పోయినందు
కున్ను, దేవాలయాలు శిలపడిపోయినందు [illegible]న్ను అటుతరువాత తప్పటి వారు తి
లెనుగు బలజేయి వచ్చి తోగ్గవేటి దక్షిణంగా అడివి వుండగా అడివి నరికి ఆ మధ్యమం
దుఃఖా విస్త్రు ష్ఠ హనుమంతరాయని పేరిట గ్రామం కట్టించి అం. దుంగలో తామ్రప్రే
73 సభావి వద్ద యిల్లు కట్టుక వుండిరి. యీ గ్రామాన్కు దక్షిణం నైరుతి హనుమంత సరస్సు
అనే కొలను వుండెను. ఈ గ్రామాన్కి పూర్వం రెడ్లు నాగదాసు అనే వారు బలిజ వారు వుం
దురు. [illegible]రణాలు శ్రీవల్లభ రామయ్య గారు అనే వారు వుండురు. వెలగాలు [illegible]పుష్టురస
అనే సాంప్రదాయం, చిట్ట మరుసు, దేమర్సు అనే వారు వుండురు. ఈ గ్రామాన్కు పూర్వో
త్తరం [illegible]డెను. ఆ అయగాండ్లు సంతతి ప్రవర్తమానము న్ను యీ అయగాండ్లలో కొం
లాంతర అవస్థలచేత పూర్వమైన వారు పోతే అటుతరువాత అప్పత్రాండ్లోవ
చ్చి అనుభవించిన వారి వంశము న్ను మన్నంత్ర[illegible]టి కెలు చెర్వులు భావులు వనాంత
రావేశినందు కున్ను, పాడుపడ్డ గ్రామము లోవున్న దేవస్థలాలు శిలపడిపోయి
నందు [illegible]కున్ను తీగె వేరు చెర్వులో తెట్టు పడిపోయినందు కున్ను పూర్వం చోళ
ప్రతిష్ఠలు, శివలింగాలు నష్టాలు అయిపోయినందు కున్ను పూర్వం శ్రీవల్లభ రాష
రంలో వున్న వల్లభరాయడు గుడి గోపుర ప్రాకారాలు శిలపడి పోయినందుకు
న్ను రావులపల్లె దగ్గర వున్న చెన్నకేశవ పెరుమాళ్లు, ఆంజనేయస్వామి వినా త్రే
హనుమని గుండల[illegible] ష్టినందుకున్ను హనుమంత సరస్సు వద్ద హనుమంతరా
యుం గారి గుడి గోపురం కట్టి ప్రతిష్ఠ చేసినందు కున్ను, పూర్వోత్తరం సంగతిగా

యీగ్రామంలో చెర్వు భూములు కట్టినందుకున్ను, వనాలు వేసినందుకున్ను పూర్వం నం
ద్యాలవారు వలయూతారంగాను పుష్టి మాన్యం పెట్టినందుకున్ను, ఆమాన్యం ఖిలపడిపో
తే లిరియపురెడ్డి పుల్లారెడ్డిగారు గ్రామం తురతాంగ్యంలో గ్రామం కట్టుకున్నారు వారువా
తపూర్వంగా నాలు మాన్యం వేసినందుకున్ను, భూములు పండిపోయినందుకున్ను ఆయు
తరువాత కొండనురాయుడెట్టి వారు మాన్యం పెట్టినందుకున్ను వారు చెర్వులు, భూ
ములు, మాన్యాల్నా కట్టించినందుకున్ను, ఆంజనేయస్వామి దేవళం వద్దరఘునాయ
కు దేవళం కంచెర్లపల్లె బసువరాజు కట్టించినందుకున్ను, ఆ దేవుని ప్రతిష్ఠచేసి
నందుకున్ను, ఆ దేవునికి త్రిరియపురెడ్డి తిప్పారెడ్డిగారు చుట్టూ ప్రాకారం కట్టించినందు
కున్ను, గోపాలస్వామి దేవళం కట్టించినందుకున్ను, గోపురాలు కట్టి పేరు తిరునా
ళ్లమహోత్సవాలు సాగించినందుకున్ను, కొండసుబ్బాయ కట్టించినందుకున్ను సం
తసాగించినందుకున్ను, పూర్వం గ్రామం దక్షిణం రేగులకుంట ముండగా ఆకుంట పాతిం
చిఓబిళ్లె రంగపతిరాజుగారు సతంపతి గురవయ్య వీరయ్యగారు కట్టించినందుకున్ను
ఆకుంట ఖిలపడిపోయి యీవల తిప్పారెడ్డిగారు తిరిగి కట్టించి ~~[illegible]~~ రిగ
ట్టేనున్ను. యిందుకు పెమ్మసాని చతివ్యానాయనివారు యాడ్లకి తాడిపర్తిస్థలం
లో ఉండే బ్రాహ్మణ్యంని మిత్తంగా మడుపు ~~[illegible]~~ దగ్గర చెర్వు కట్టించెను. ఆ
చెర్వు కలకత సంవత్సరం ఆరభ్యం సౌమ్య సంవత్సరం సాధారణ ॥సం॥లో॥ చెర్వుము
గియకట్టి తీగెవేరు చెర్వులో వలు నిగిపోయెను. అదారభ్యం గ్రామ కోమట్లవారు కత్తు
వులు కట్టిరి. పూర్వం నారదాస్సుత వల్లభయరామన్నగారు కట్టించిన పాడుగ్రామ
ములో పున్ని గుంటలనష్టం పెరుసోముల పాడవను గోపినాధుని తిమ్మయ కట్టించి
న కుంటనష్టం। పూర్వం భూములనష్టం। గడ్డంరాజువారు సోపానాల భావి సోముల్లో

ఆగ్నేయమూలను వున్న బావి నష్టం. పూర్వం తోట వుత్తరం చిలంవారు కట్టించిన బావి
నష్టం. పూరి తూర్పు రావుల పల్లె తూర్పున నారదాసు తి వల్ల భయ కట్టించిన బావి నష్టం. తి
మ్మానాయని గారు చెరువు కట్టినది. మరి ౧౭ యెండ్ల కు ప్రమోదూత సం॥రాన కొండలప్ప
రెడ్డి చిలంవారి కత్వాలో వేసికొని చెరువు కట్టినది ఆ వల్ల భరాయని దేవ... రాళ్లపల్లె
చెరువు తూముల్లు బావుల్లు వేసి కట్టెను. ఆ చెరువు తూర్పు అరియపరెడ్డి పుల్లారెడ్డిగారు
రెడ్డి చెరువు కొండలవారి చెరువు తూర్పున విశ్వావసు సం॥రాన చెరువు కట్టెను. ఆ చెరువు
కట్టిన తరువాత కొండలవారి చెరువు నష్టం అయిపోయెను. పుల్లారెడ్డి కట్టించిన చెరువు
లో తొట్టున తరి గోకమాన్యం నక్కల రుగుడు వేసిన స్థళం ౩౫౧ కుమ్మరకుంట [illegible]
భయం ౩౧౩ మును పోయినదాన్ని బదులు చూపేవేదు. పూర్వం నాయని వారి యే
లుబడిన సర్వజిత్తు సంవత్సరాన రఘాగడు. తరిమెల పొంబయ కట్టించిన కుంట ౧
75 యింకొకుంట పడమర అరియపరెడ్డి వారి యేలుబడిన కాంతిమల్లయ కట్టించిన కుంట.
రుధిరోద్గారి సం॥రాన కట్టించిన కుంట ౧ పూర్వం తంపవి వారు కట్టించిన చెరువు కింద
జయ సం॥న వేసిన నేరేడివనం, చింతవనం వుండగా పుల్లారెడ్డిగారి ధరతనంలోనే
భావ సం॥ యువ సం॥ వరకు బీల పడిపోయెను. పూర్వం తోనాటి వర్ద కరణం వారి
బోన కత్తి కొండుకు యెల్లా దాసరి వేసిన వనం. మేడివనం, చింతవనం, మామిడివనం
నష్టం. ఆ యన త్రవ్వించిన బావి నష్టమై వుండగా తిరిగి పునరుద్ధారణం చేస్తి అరియప
రెడ్డి తిప్పారెడ్డి త్రవ్వించెను. రాగడు అరియపరెడ్డి పుల్లారెడ్డి త్రవ్వించిన బావి తోట
నేరి భా .... ంగా ౧ యింకొకొనేరు. బహుధాన్య సం॥రాన కట్టించినది హనుమనిగుండం
గ్రామాన తంపవి వారి చెరువు తూర్పు పోతిరెడ్డి వారు వేసిన వనం పుల్లారెడ్డిగారు మె
ట్టె వేయించి యువ సం॥ రక్తాక్షి సం॥ ఫాల్గుణ మాసం వరకు మెట్టి వేసినది [illegible] క్షేత్రం

తరణంవార్కి ౫౹౧౹౦ మడిగోవనంవేసినది. యువ॥సం॥ ఆరభ్యంతరణాంక్కి బదులుమడి
చూంపవేడు తిమ్మానాయని చెర్వుతత్తినది పెమ్మసాని పెదతిమ్మానాయుడు కోలత॥సం॥ ఆ
రభ్యం సాధారణ॥సం॥ చెర్వుమునిగెను. యిటు తరువాత. యువ॥సం॥ శ్రావణ॥శు॥౧౪
అంగారకవారంనాడు తెగిపోయెను. ధాతు॥సం॥ రానతిరిగి తవ్వివేసినది. విజయాపురం.
కట్టుకొన్నది. రుమువారు కట్టుకొన్నది క్రోధన॥సం॥ పుష్యమాసం॥—
గాలమెండకు రుమువారు కట్టుకొన్నది. ప్రభవ॥సం॥ భాద్రపద॥బ॥౧౨ నాడు [illegible]
వేపెరుమాళ్లకు ఉత్సవిగ్రహాలు కెనిర్పు ప్రతిష్ఠ చేసినది. నళ॥సం॥ జ్యేష్ఠ॥శు॥౫నాడు.
ప్రభవ॥సం॥ [illegible] శా ౫ ౧౫ శ ౧౫ తరణంపెంతప్పుడి వాడ్రమ్మ తవ్వినది.

క్రోధన॥సం॥ వేపెర్లు చెలగోయెండిపోయెను. పశువులు మేతలేక బహుశాచ
చ్చెను. క్షయ॥ ప్రభవ॥సం॥లు తూర్పు సాకులుప్రజ యీదేశంలోను బహుశానష్ట
మాయెను.

తుళువ సాపావారు నాయంకలిపెట్టుకపోయిన్నిదిన్ని మరితె సాళ్లకు ఉరియ
పరెడ్డి పుల్లారెడ్డిగారికి తుళువశావవారుగ్రామంబు జాగీరుయిచ్చినందుకున్ను
వీరికాలకీరుడున బలము గారాతికేలాను తట్టించినందున్ను కొన్నెర్లు త్రవ్వించిన
సాంతరాలువేయించినందున్ను మంటపకట్టించినందున్ను సంవత్సరాబ్దాలమీద
ఆరబ్యనిరుద్ధాయి వ్రాసినఆయకట్టు. —

స్వస్తిశ్రీవిజయాభ్యుదయశాలివాహనశకవరుషంబులు ౧౬౭౧ అగునేటి వ్యయ॥సం॥
చైత్ర॥శు॥౧౦లు శ్రీమతు అగసాల కొట్టుకుశిద్దాబత్తుని మానుమద్దుండం తరణాలు
వ్రాయించియిచ్చిన భూదానధర్మశాసనపత్రిక. కొండను మురుపంచిప్రోవతూ
ర్పుచినకితొంనలోను రాజశ్రీ ఉరియపరెడ్డి కృష్ణారెడ్డిగారితో భావిత్రవ్వించిన

సంపేయిస్తామని మనివి చేసికుంటే శ్లైల్యాయి చ్చివుండెగన్క దాన్ని మెమ పుత్రపౌత్రపా
రంపర్యంతం అనుభవించమని వ్రాసియిచ్చిన దానపత్రికె। తూర్పుతట్టె ల్యాఖాగాయిసు
కతుప్పుచేలో యెవ్వరైనా భావిత్రవ్యించుకొనేమంటే విడువగలవాడవు। రెడ్ల సంప
తి వెంకప్ప వ్రాలు

స్వస్తిశ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు 1६००(?) గునేటి. వ్యయ
॥నం॥ చైత్ర ॥బ॥ 10 యిరాజశ్రీ అరియప్పరెడ్డి కృష్ణారెడ్డిగారు అగసాలె కొన్నకు శిద్దాబ
త్తున్కివ్రాయించి యిచ్చిన భూదాన ధర్మశాసనపత్రికె। తెండనమురుపంది వ్రాష
తూర్పు చిన్నతొంన బ్యలెక్కనుంత భావిత్రవ్యించి వసంపేయిస్తామని అంటివి గన్క అనేళ్ల
యెంత పర్యంతం పొరు తూవున్నా ~~...~~ అపొలంలో వు అనుభవించగలవాడవు.
ఆవల తూర్పుతట్టె ల్యాఖాగాయిసుకతుప్పుచేలో యెవ్వరైనా భావిత్రవ్యించుకొనేమం
టె విడువగలవాడవు॥ స్వదత్తాద్ద్విగుణం పుణ్యం। పరదత్తానుపాలనం। పరదత్తాపహా
రేణ స్వదత్తం నిష్ఫలం భవేత్॥ కృష్ణారెడ్డి వ్రాయిమెవారు॥

పొలిమేర నిర్ణయం॥ తూర్పుతట్టు యర్రగుడె పొలిమేర। అందు వేసిన శాసనపు
రాళ్లు 10 రాళ్లున దింగొను తెండను చిన్నతొంన మిట్టను రాతిమీద వేసిన శాసనపు
77 రాయి 1 యిదిగుర్తులు అడ్డ చిగరెలో బండను శాసనం రాయి 1 శుద్ధ భావి దగ్గర తా
టి వలంచున పూండి పోయిన రాయి 1 కాగటి వేసిన రాళ్లు। అంతు తూర్పుతట్టుకు
రాళ్లు 10। దక్షిణాన్క మురుపంది పొలిమేర హద్దుకు గుండ్లు వేసిన శాసనాలు। పర
మటికి వుప్పులూరి పొలిమేర హద్దు వెన్కనివేసిన రాళ్లు। వుత్తరాన్క పేరుసోముల పొలి
రను హద్దుకు వేసిన రాళ్లు పూర్వం వేసిన దిక్కు యీ మర్యాదను నాల్గు తట్లకు గాన్సిన పొ
లం వీరభద్ర దావరము మంటపమందు వున్న శిలాశాసన విలాసప్రకారం ॥ మూ

శ్లాఘుడను నూరు కుంపుల ప్రాప్తిని నిర్ణయం చేసిన పాఖ్యం శ ౧౬౮౧ కి పేరుసోమము
లవారు వ్రాత్తుకేపోయినది పాఖ్యం . . . . సంవత్సర పరియంతం పెట్టిన మా
న్యాలకు నున్ని, యీ వల దీవెల్లవారి కాలాన విళంబి సంవత్సర మారభ్యం గాను. ఆనంద
సంవత్సరం సరికి యేండ్ల పరియంతాలు పెట్టిన మాన్యాలకు నున్ని, యీ వల పెమ్మసాని
తిమ్మానాయని వారి కాలాన రాక్షస సంవత్సర మారభ్యం వికృతి సంవత్సరం సరికి యేండ్లు
౩౬ లో పెట్టిన మాన్యాలకు నున్ని, యీ వల కుతుబు శాహో వారి దొరతనము లో పెద్దన
మారభ్యం
వాబు ఘండికోట తీసుకున్నదివి వికృతి సంవత్సర దేవబ్రాహ్మణ మాన్యాలు నగరపడి
పోయెను. ఇటు తరువాత తురుకాణ్యములోనే అరియపరెడ్డి వారికి నవాబు సాహేబు
లవారు మొకాసాయిచ్చిన తరువాత విళంబి సంవత్సర ఆషాఢ బహుళ నవమి మొ ఆ
రభ్యం యీశ్వర సంవత్సరం సరికి పూర్వం నడిచే మాన్యాలు వి లపడితే వరిసా
78 లకి రుసుమ నతమ వెంటు వచ్చిన వారికి పెట్టిన మాన్యాలకు నున్ని పెర వివరం వ్రాసినది మా
సు మద్ధుం డానకు చతుస్సీమకు లోనైన పాలాను కు. — —

స్వస్తి శ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౪౭౦ అగునే
టి సౌమ్యనామ సంవత్సర మాఘ ॥ శు॥ ౧౫ లు పెమ్మసాని తిమ్మానాయని గారు తి
మ్మసముద్రం అగ్రహారం చెరువు కట్టించినది. పేరుసోముల తరణం వరమరాజు
రెడ్ల॥ దాసు రామయ్య, తివల్లభయ్యగారు. చెలం పర్వతయ్యగారు, యీ గ్రామం
లోని వల్లభాపురం, రావులపల్లె, గుల్లపల్లె, పుష్పరులపల్లె, చోయలతాడిపరి పా
లిమెరనిమిత్తం. నందిపాటి కొంచర్లు శంగారెడ్డి, సొంపరెడ్డి తానాయి, పెదమాల రాజు మల్ల
మరాజు గారికి వివాదపడి పాలిమెరయు వేరుపరుచుకొని పాలిమెరలు హద్దు చేసుకొ
న్న వివరం॥ నందిపాటి తరణా వద్ద యరుకొప్రాయి వున్నది. — —

శాలివాహనశకం తెలిసె చూచే నిర్ణయం॥ శాలివాహనశకం చర్చితె ఋసుటుకును
పదియు రెండు కేవివి ప్రబల చేసి, ఉరువదిందపాయి అమరంగగా బుచ్చివచ్చినట్టి
శకము వసుధనిడు తే ప్రభవ మొదలుగాను ప్రబలంబుగాం సెంచి మిగిలిన షష్టిలబ్ధి
మెన్ని చూడ, సరివచ్చినేని యు సరిపడు శకము .. [illegible] యున్నది చూచుటె
న్ని చూడు॥

79 శ్రీగురుభ్యో నమః। సీతాలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న హనుమత్సమేత శ్రీరామాయన
మః॥ శ్రీరామపాదాబ్జ ... వృత్తిర్యా రామనామామృత ధీజీవితాశ్చ।
సీతాంగనాదత్తవరప్రభావస్స వాయుస్సూనుర్మమ వాక్ప్రదాయీ॥
యా సర్వభూతనివహోద్భవ బీజరూపా
యా శబ్దజాలకలయా జగదుల్లసంతి
సీతాభిధాన లలితాత్ప భవ్యవాణీ
సామే భవత్వఖిలవాఙ్మయవైభవాయ॥
యుధిష్ఠిరో హ్యేకదా వనే రోమశం మునిసత్తమం। సంపూజ్య విధివద్భక్త్యా [illegible] వచనమ
బ్రవీత్॥ యుధిష్ఠిరః॥ భగవన్ సర్వధర్మజ్ఞ త్వమేవ తపసాం నిధిః। అతస్త్వాం
ప్రష్టుమిచ్ఛామి తీర్థానాం వై భవం మునే। వక్తవ్యం భవతా బ్రహ్మన్ ... నఃపరం
మునే॥ తచ్ఛ్రుత్వా రోమశః ప్రాహ తథా యామాస్య వై మునిః॥ రోమశః॥ తదాచి
న్నైమిశారణ్యే సమేతాశ్శౌనకాదయః॥ సూతం సంపూజ్య విధినా వచనం చేద
మబ్రవీత్॥ ఋషయః॥ సరితాం సరసాం చైవ సాగరాణాం సువర్ణసాం। ఋషీణాం ముగ్ర
తపసాం దేవానాం చ మహాత్మనాం। పురాణ ధర్మశాస్త్రాణాం రాజ్ఞాం చైవ యశస్వి
నాం। నరాణాం వానరాణాం చ పక్షిణాం యక్షరక్షసాం। భవతా కథితాని హ్యస్మాకం

సత్పుత్త్రపురాణాంతథనేశధాంతే పరికీర్తితం। హనుమత్కండమితిశ్రేష్ఠం శృణుతమస్మాభిరేవహి॥

ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామో తన్మాహాత్మ్యమనుత్తమం। శ్రుతం తేన తథం జాతం వాయుసూనో-

ర్మహాత్మనః॥ తత్రస్థితం కుమారస్య చాంజనేయస్య ధీమతః॥ సరాంసి కుండాని వనసంతి

భూతవేదవర్ణితానామప్రథితాని సర్వతః। చిత్రాణి సమ్యగన్వర్థనామకాని ప్రభూతపు-

10 ణ్యాని విరాజితాని॥ గంధర్వసిద్ధోరగసేవితాని వై నిరంతరం యోగిజరాణి దేవినాం।

తేషాం ముఖే ప్రస్తుతమాని వక్ష్యామాంశం లబ్ధ్వా మేతాగ్రమ్య యుక్తపస్వినః॥ సూ-

తః॥ పురా తపేంద్రాప్రరుషోత్తమస్య రామస్య పత్న్యై జనకాత్మజాయ। అన్వేషయంతః

పరితోభ్రమంతః। శాంతాస్తయో వింధ్యగిరిం విశంతః। శృంగైరనేకైర్వివిధైర్విశా-

లైస్తథా సచిత్ర బహుభాసురసానుజాతైః। విచిత్రనానావిధరత్నశోభితైః। స్ఫురం-

తమాత్రాంతరవిందుమండలం॥ హాయాన సాల విమానసంకులం। నవగ్రహో-

దగ్రసుమార్గరోధకం। సురూపదిష్టప్రతపాలనార్జిత శ్రియా విరాజితమనం-

తశేఖరం॥ అగస్త్యపాదావభివాద్యనమ్రతా ముపేత్యశక్త్యాంచ నిదర్శయంతం।

స్నానార్థసంసక్తసమగ్రరూపమహేంద్రాదిసర్వామరసంఘయుక్తం। గజాశ్వతేర్థా-

ర్జునభీమపాదచ్చాలితస్సదాభారతవద్దురాసదం। మందారసౌగంధికగంధమా-

ధవీలతావితానోజ్వలకంధరోన్నతం। కుంభోద్భవాఖండతరం చ చంద్రకాం-

తైస్ఫురచ్ఛంతరచ్ఛైలసంభవం॥

విశాలసద్వాలరసాలసాలప్రభూతపాలాశమహీరుహావృతం। పద-

క్రమోద్భాసితసద్ద్విజానాం గణైశ్చ సద్వంశగతైశ్చ సుస్వరైః॥ విదూమవైశ్వానరసన్ని-

భానాం ప్రశంసదాబ్రహ్మపురీమివాఖ్యతం। శ్రీశైలమూలం శశిశేఖరం చ శృంగా-

[illegible] హాటకేశ్వరాఖ్య సంగతం॥ సహస్రశృంగాభరణం మహీధరం। ధర్మాలయం బ్రహ్మ-

వరం ప్రవాళం। బ్రహ్మేశ్వరం బాలగణేశ్వరంచ నందీశ్వరం నాగనికేతసంతతః॥ వేదాచలం

81 వేణుమహారుహాంచ ప్రసూనశైల్యపరిమోంభివీక్ష్య। శేషాచలంచ ప్రగిరించ హాస్తిశైలం సము

ద్వీక్ష్యశతానసంగతాః॥ పంచాననం కొంచ ధాతుచిత్రితం। విరించిసంకల్పవికల్పసంభవం

క్షేమంకరం క్షీరమహోదధించ సుదర్శనం శాలవితోయం ముష్టిత్రియం॥ గుహాచలం తుంబురపర్వత

చ/ కుమారమత్యన్నత సౌకుమారం। తద్దానుకూలం తపనీయ సన్నిభం। ప్రవిశ్యసమ్యక్

విచింత్య సంగతాః॥ సర్వాం మహాం సాగరశైలకాననాయాం సాద్యతస్య ఫేళవం నవైభవై।

అవంధ్యసంపూర్ణ ఫలోదయాలయం। విక్రమం సాదరకేంద్రముఖ్యాః। విచిత్రనానా

విధ దుర్గమార్గ గుహాసు సుస్నిగ్ధ తలాంచ దేశే। సేవామదుష్టాం పరిఖిన్నమానసాః।

చభూమ్మ చిత్ర్యార త్యంత పవిత్ర మాన్వితాః। క్షుధాతురాసవి ర్యాసమోగ్రశాసనప్ర

భూభి త్వాగత మార్గచేతసాః। చభూపురప్రాప్త మనోరథాశ్చ ప్రఘో దిశేబ్ధ్యమ్మగిరి..

.... తతస్తు తే పుణ్యనదీం పినాకినీం ప్రాప్య వరం

శై మనాః

శైలాస్థనశ్చండకరాంశుపీడితాః మరుత్సుతం పూచురిదం మహాత్మనః॥ వానరాః॥

జలప్రదానం కురు వాయుసూనో సోల్లాశయం ప్రాపయ శాశ్వతం మహత్। అస్మాకం త్వ

జనం

ద్ధర్మ్మమిహోర్ష్మసి త్వమి దంజలం పశ్యవిషణ్ణమానసం। తతఃప్రకృతి [illegible] పరిపూర్ణ

నేత్రిమాన్। త్రికాలవేదీపరమార్థతత్త్వవిత్। జంబూఫల శోమలకాయకాంతిస్సజో

బహాన్నాకుతిమాంచభాష్య। పురాత్రగాం [illegible] పరమం తపశ్చరన్ గ్రధ్యోగ్నిభోపం

భిరత్ర సంస్థితః॥ సమీరపర్ణాశనసాధుభావః। శాంతేంద్రియ [illegible] సమత్వ బుద్ధిః।

తత్రాసురక్షేశ్చ దవాప్యకానసంచకారనిర్మానుషమామిహోదనం। విధ్వంసయామాసస

82 త్రియస్థానే మునేః ప్రదుద్రావదవాగ్నిసన్నిభః। తతోముని [illegible] స్తద్ధ్వ ంయునా [illegible] నాయ

జపాపతత్తారకమంత్రముత్తమం। తస్మిన్ క్షణే ప్రాదురభూదురుత్రమో [illegible] దళ

దూరః
శ్యామలకోమలాంగశ్చ। యదిష్టితం తే వరదాహం మాంగతే స్వప్నో ధనస్త్ర్యష్టవదో వింతద్వ
రం। యత్తారకమంత్రపదార్థవాదిదేవ మోహవ్యానం తమోగగనాంతరస్థం। నిశాంతని
ష్ఠాంతదివాకరార్కద్యుతిస్ఫురద్రత్నమణి చికుండయః। శ్వేతరథాశ్వైల్యాసంయోచనం
మునిస్తుత్వా దపద్మం ప్రణనామ సంభ్రమాత్॥ ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హనుమత్సం
దోత్పత్తికధనం నామ త్రయోదశోధ్యాయః॥ గార్గ్యః। అనేకజన్మార్జితపుణ్యరాశ్య
ణాత్వద్దర్శనం మే సులభం దజాయత। సత్వం సమాస్థాయ సమస్తవిశ్వమేతత్కరోషి
ప్రతిపాలనం హరే। రజః ప్రవృత్త్యా న సృజస్య జస్రం తమోగుణేన గ్రసిష్యరానఘ॥ నమః
పరేశాయ వరాయవేధసే। పరాపరాయ ప్రభవే మహాత్మనే। గుణాకరాయాఖిలలో
కలీలహారిణే, భక్తేభయాపహారిణే। యది ప్రసన్నో భగవన్మయాత్రమే వసేవ హా మద్భ
క్తివశానుగో భవ। ఏతన్మమేష్టం జగదీశ శాశ్వతం చరాచరాంతర్గపారంతరంగతః।
ఇతి స్తుత్వా నమస్కృత్వా తూష్ణీమాస్తే మహామునిః। తతో హరిరువాచేదం వచనం
జగతాం పతిః। అభీష్టం తే మహాభాగ భవిష్యతి పురా మునే, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవః
తోషితో మునినా విభుః। తతో [illegible] లీశస్య హాసాకేసరీ నామ [illegible] శః। సాక్షాద్ధ్రువ్యాకుడే
3 జాతే మహాబలపరాక్రమః। సత్వావ [illegible] తత్సమో న హి విక్రమే త్రైలో
సోదాగతస్త్రమాంశ్చకాంచనాంగదభూషణః। మేధావీ మతిమాన్ గుణవాన్ సత్యవాదీ
గతశ్రమః। ఆగత్య వాయుమార్గేణ ము[illegible]సమ . . . జయేత్। దృష్ట్వా తం హరిం హా
రిదమాహ మహాతపాః। మునిః॥ స్వాగతం తే హరిశ్రేష్ఠ సత్య(త)కుశలీ భవాన్। అత్ర స్థి
తా నామ స్థా. కం విఘ్నితర్త్వా మహాసురః। శంఖసాధనయిత్వా [illegible] నవిధ్వంసితావ
యం। సచ త్వయా నిహంతవ్యస్త్వవస్త్రేణ భవిష్యతి। ఏవం సంప్రార్థితస్స మ్మాగ్నుని
నా ధర్మచారిణా। తతోహరీశస్తం హంతుం [illegible]ద్వానరోత్తమః॥

।ధ్యాయ చకార మతిమాన్మతిం । గార్గ్యేణ మునినా సమ్యక్ప్రేరితోఽకేసరీహరిః । సంప్రేక్ష్య
దనుజం క్రూరం లంబోష్ఠం చోర్ధ్వకేశమతం । విలంబితకర్ణనాసం చ దుస్సారం మాను
షాదనం । తమువాచ హరిశ్రేష్ఠః తిష్ఠ తిష్ఠేతి సత్వరం । మహాంతావ్ద్వంద్వయుద్ధేన
పరస్పరజయైషిణౌ । తతో లబ్ధాంతరశ్శైఘ్ర్యం తం కంఠం జగ్రాహ రక్షసః । భ్రామ
యామాస సర్వత్ర చోత్పపాతాంబరం ప్రతి । విదదార నఖైస్తీక్ష్ణైః కృత్వా జ్వసముత్థితః ।
శిరశ్ఛిత్వా మరశి పూర్వ్వవికాయముపాతయత్ ॥ శంఖనాదనమాలోక్య గతాసుం
పతితం భువి । సర్వే దేవాశ్చ ఋషయః ప్రశంసాసుర్మహాబలం । పూజయశ్చ గిరత్రి
త్యాదేవాస్తం హరిసత్తమం । అవధ్యస్సర్వభూతానాం దీర్ఘాయుశ్చ మహాబలః । బుద్ధిమాన్
84 సర్వసంపన్నో వ్యాసో మేయుధి వీర్యవాన్ । శాంతస్సత్యపాలశ్చ ద్యుతిమాన్ వజ్రదేహో
గ్రుధప్రతః । సర్వత్ర సుఖసంపన్నో శదాతవచతుండలః ॥ కాషురూపమహాప్రాజ్ఞః స
త్యవ్రతపరాయణః । దేశకాలవిభాగజ్ఞః భక్తిమాన్విజితేంద్రియః । భక్తార్తిహర
ణశ్రీమాన్ స్వామికార్యపరాయణః । శత్రుహంతాప్రమేయశ్చ మేఘస్తనితనిస్స్వనః ।
మేధావీ రవిసంకాశో సర్వశాస్త్రార్థతిమాన్ । ఏతాదృగ్గుణసంపన్నో పుత్రస్తవ భవి
ష్యతి । పరమేష్ఠిపదం ప్రాప్య సమర్థో దానవాంతకః । ఇతి స్తుత్వా పరం సర్వే జగ్ము
స్త్రిదశపుంగవాః । అంజనా తపసా లబ్ధ్వా పుత్రం తము లలాచనా । ప్రదా. . రమహాబా
హుస్త్వమాయుష్ప్రభంజనః । ఖ్యాతిమాన్సర్వలోకేషు శ్చిరజీవీ దృఢవ్రతః । అనేక
గుణసంపన్నో స్నేస్త్వమ గర్భాత్ప్రజాయతే । పశ్యైరనేకైశ్చ భవాన్ప్రభాపవత్పవిత్రం
చరిత్రం తవ వాయుపుత్రం । తవ హ్యప్రమేయం బలమంజనేయ గతిశ్చ వాయుస్సమ
తా హరీశ । భవాన్సర్వాధికో లోకే మోక్షం శక్త్వాం పరం హరే । బ్రహ్మాండం హా హా
రిశ్రేష్ఠ భవదన్యన్న విద్యతే । భవాన్గతిరిహాస్మాకం పథయాస్మాన్ భవిష్యసి । జలదా

నేన మహాత్మ్యాత్తాన్ సంరక్షితోయం భవ॥ ఇతి స్కాందపురాణే తీర్థక్షేత్రానువర్ణనే హనుమత్కుం
డోత్పత్తిప్రశంసో నామ చతుర్దశోధ్యాయః॥ శ్రీరామార్పణమస్తు
5 ॥సూతః॥ ఏవం జాంబవతా తేన వృద్ధేన విశదీకృతా। చోదితస్తేనార్ణముత్థాయ వాలి
గ్రీణామహం హనత్। వద్రా శనినితా సేనయాలయామారిసత్వమః। తేనాభూంత్సుమిరం
సౌమ్యపాతాళకువారంప్రతి। ఉత్పాపా దకేం తథార్ణం తస్మిన్ తా మృగవ్యాద్రాంత్।
తత్సర్వం ప్రవరం యోయాయోజనం చాయుతోన్నతం। బభౌ సర్వహరీణాం చ జీ
వనం జీవనాగమం। దృష్ట్వా తదద్భుతం సర్వే వానరాః స్వాంగదాదయః। తస్మిన్నమ
జ్జైరథతేతుషార్తా కానకౌతసః। పిపాసుస్తోదకం తత్ర మనోహరమతిం చ మాః।
చక్రుః కికిలాకిలాం శబ్దాన్ స్వవంతో మారుతాత్మజం। మజ్జంతస్తే ప్లవంతస్తే వాసం
తస్మిన్ గతశ్రమాః। జాంబవంతం హనూమంతమంగదం వాలిమర్దనం మైందం చ
ద్వివిధం చైవ ప్రశశంసుర్మహాబలాః। పీత్వోదకం వానరగణాస్తస్థా భూతావనేకసః।
తస్మిన్ సరోవరే రమ్యే తదా హనుమతా సహ। తిష్ఠంతో మారుతిం దృష్ట్వా ప్ర
హ్లాదయుక్తం వచః। త్వయా మోచితాస్సర్వే వయం కేసరినందన। ఏతత్త్వ
యా కృతం వీర స్వనామ్నా ఖ్యాతిమేష్యతి। హనుమత్కుండమితి శ్రేష్ఠం పాతాళా
దాగతం జలం। తుష్టిదం పుష్టిదం చైవ మనోభీష్టప్రదం నృణాం॥ ఇతి స్తుత్వా
తతస్సర్వే సీతాం ద్రష్టుం వినిర్గతాః। తత్ర తత్ర పునర్గత్వా చాలోక్యాలోక్య సత్వరాః॥
6 లంకాయాం జానకీం దృష్ట్వా రాఘవాయ చ చక్షిరే। తచ్ఛ్రుత్వా రామచంద్రస్తు లం
కాం ప్రతి గత్వా మహాన్ రావణం సమరే హత్వా రామస్సీతాన్వితో విభుః॥ ఆరు
హ్య పుష్పకం దివ్యం దీప్తిమద్భిర్మహర్షిభిః। కౌబేరం సుర ప్రతీకాశం నిర్మితం బ్రహ్మ
ణా పురా। అయోధ్యాభిముఖో భూత్వా ప్రతస్థే రాజనందనః॥ అంతరిక్షే గతస్తత్ర

మానే విమానే పుష్పకే ముదా। నానాచిత్రద్రుమాశ్చైవ సరిత్పర్వతానపి। సముద్రాం
శ్చ మహాభాగో నదీశ్చ వివిధాస్తథా। దేశాన్ జనపదాంశ్చాపి మునీనామాశ్రమాస్తథా।
వింశతియోజనమయం సర్వం దిశశ్చ విదిశస్తథా। నానాచిత్రకథా కుర్వన్ రాఘవస్స
ర్వవానరైః। అతిక్రమ్యోదధిం శైలాన్ నానారాష్ట్రాణి చైవ హి। నవపంచ చ వర్షాణి
చరితాత్ వ్రతముత్తమం। గచ్ఛన్ నిమిషమాత్రేణ ప్రాప్య బ్రహ్మగిరీవరం। అంత
రిక్షే గతస్తస్మాన్ విమానాత్ సూర్యసన్నిభే। తత్ర గార్గ్యస్య చ మునే రాశ్రమే బహువిస్తరే।
తత్ర హానూమతస్థలే రమ్యం సరోవరమనుత్తమం। నానాద్విజమృగాకీర్ణం తరుశై
లలతావృతం। కల్లోలమాలికాక్రాంతం పంకేరుహసుశోభితం। హంససారససం
ఘాతం క్రౌంచబర్హినినాదితం। దదర్శ రామో విశ్వాత్మా పూర్వవృత్తమనుస్మరన్॥
పుష్పకాదవతీర్యాసౌ పువిశ్వో ధరణీతలే। లీలయా విచచారాథ వానరైస్సహ సంగ
తైః। రామలక్ష్మణయో ణా మోక్షాపి స తాయాశ్చ వనౌకసాం। పదాన్యవిలితాన్య
87 ద్రౌ తత్స్వంతత్సర్వాపి సర్వతః॥ తతశ్చిత్రకూటస్థం భగవాన్ సాంబ్రా నారాయణో హరిః॥ భ
క్తానుకంపకేనాను స్థాప్య వివేశ హరేస్పురః॥ ఇతి స్కాందే మహాపురాణే హనుమదీశో
వరప్రతి రామగమనం నామ పంచ అధ్యాయః॥ తత్తీరసంభవవిశాల
సాలసాలసంకీర్ణకే పనసకదళీ మధూకజాలం। జంబీర జంబు సురకాంచన
దేవదారు దాడింబ నింబ కదళీవన శాల్మలీకం। చూతాగ్ర నీపతరు భూర్జనకేళికార
కపన్నాగ చంపక తమాల కరండ కాంతం। నానావిధ ప్రవాళ ఘోరసత్ప పుష్పప
త్రసంపూర్ణ సత్ఫలవిరాజిత శాఖిపూర్ణం॥ నాగేంద్ర యుత నవపంకజ పారిజాత సౌగం
ధికోత్పల పరాగపిధాన పార్శ్వం। ఝంకార భృంగ శుకశారిక మాలచక్రవాకో
పినర్తిత తలాంపి పికానులాపం। సద్భృంగదావరణ జాతిద హ్వాస్తకుంద గంధఫల సూ

/నలతికావృత తుంగపుంజం। అత్యున్నత ధ్వజపటం క్రమసుస్వరాఢ్యం రామోవి

వేశ కపివర్యసహోవరాంతం॥ తత్ర ప్రబంధుర సుగంధలతావితాన చ్ఛాయాసు

శీతల సుధాంశుశిలాంతరస్థే॥ రామేషు రాణా పురాణ పురుషే ... వార్ష్ణే... వ।

స్వాభిశ్చ నారిభిరశేషభుజంగరాజ్ఞైః। దివ్యాంబరాభరణమాల్యసుగంధిగంధైః

సందోహమాసౌరభసమాగతభృంగజాలః। తేషాం చ్ఛలాద్ద్రవిరివ ప్రభయా సమేతః।

ప్రాదుర్బభూవ పురతో రఘునాయకస్య। స స్థాపితో సహితో హి వరం ప్రదా

మ్యారామ మంనిశాచరవిరామమమితం బభాషే॥ శేషః॥ తుభ్యం [illegible] భగవతే జగ

88 దేవతానాథ। వేదాంతగవ్యా రవివారవారే ప్ర[illegible] సద। సర్వేశ్వరస్త్వమసి సర్వజగన్మయస్త్వం

త్వయ్యేవ సర్వమిదమచ్యుత భాతి సత్యం॥ యః పద్మసంభవ పరాత్ప్రతిలబ్ధకామో

దృష్టశ్చ సర్వభువనాధిపతిం బబంధ। యో దేవదానవధరామరభీతిదాతా ర

క్షోధిపః ప్రతిహతో భవతా చిరేణ। ఇంద్రానలాంతకనిశాచరపాశివాయుయ

క్షేశదిక్పతితులాని విజిత్యరుష్టః। దిగ్దంతిదంతపరికుంఠనగాఢవక్షో రక్షోధి

పః ప్రతిహతో భవతా చిరేణ॥ మూల ప్రవా[illegible]కర...... పరం విష్ణు భజి

ష్యంతి [illegible] స్తోత్రం స్తుతిః। ప్రఖ్యాతాన్వయపుత్రపౌత్రవిభవై రాత్రాంతయాతేత్రయః।

రక్షో నాథమహో [illegible] మహాత్రతిబలవాన్ [illegible] కేనాప్యవధ్యస్త్వయా। నిర్ఘాతః కుశలం సమ

స్తం [illegible] గతా అబాభూర్ధ్వ [illegible] వెంతుకేపి। అతుంఠ బలహంపనోన్న నేటుకం థాం[illegible]

[illegible]। [illegible] శతకం [illegible] వారామయర్షైతుం శరవిజేస్త్వయా॥ ఇత్యుక్త్వా [illegible] హారా

ఘ్నాం [illegible] రామ [illegible] మహోపతిః। స్వరాకేల్యాం తరేరామ దానవౌ మధుకై

టభౌ। [illegible] తత్ర [illegible] హంతా బభూవ తయోరసద్భ్రియా॥ తయో రాజ్ఞా [illegible] యువిధి

నా సృష్టశ్చ రవ[illegible]మం। [illegible] దేవ్యమానస్య తేజసా।

...నిహతౌ తౌ సురశ్రేష్ఠ మయి నిక్షిప్య హానే తదా। అనేకపురుషవ్యాఘ్రమ
ధుపుత్రో మహాబలః। హంతవ్యో భాగినేయస్తు రావణస్య దురాత్మనః। ఏవంసం
89 బోధ్య రామాయ దత్వా తచ్ఛ్రమనుత్తమం। కించిన్నమ్రముఖో భూత్వా ప్రాహా
మమరిందమం। శ్రీధస్త్వం నాగపాశే తస్మిన్ సంగ్రామమూర్ధని। త్వక్షంతవ్యం
మహాబాహో హీతనాస్మాభిరేవహి। నాగలోకే తైలద్వైభవచ్ఛైత్రమణిరత్నవి
భూషణైః। దివ్యస్త్రగ్గంధవస్త్రైశ్చ మహార్హైరుపశోభితైః। సంపూజ్య సీతాసహి
తం కృత్వా రామం ప్రదక్షిణం। పూర్ణచంద్రాననం దేవం ప్రాహ రామమరిందమం। శేషః॥
యథా తే లక్ష్మణో రామ తథాహం తవ సువ్రత। ఆనయోరాజ్ఞస్త్వభేదోఽత్ర సత్య
మేతద్బ్రవీమ్యహం॥ ఇతిప్రద్యతశేషశ్చ సంప్రోవాచాంవిహితమతిసన్నిధౌ। అస్మిన్ సరోవర
ప్రాంతే హ్యుతిష్ఠంతి సరీసృపాః। అళిర్త్వా దుష్టసత్వాశ్చ మహాన్క్రూరజంతవః।
మానవాన్ హింసయిత్వా పత్రనహింసకాః। పిశాచయక్షరక్షాంసి భూతాని
వివిధాని చ। వాయుసూనోః త్వయా భావే న విద్రవంతి దిశో దశ। మధ్యే సంభ
వేత్కశ్చిన్నకస్మాద్ఘోరో మహాబలః। త్రిశీర్షవాన్ మహాప్రాజ్ఞో విచరిష్యతి ఘోరరా
ట్। ఏతావదుక్త్వా మతిమాన్ శేషః పరమధర్మవిత్। రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతః స్వాంపు
రీం ప్రతిపేదే సః। యయుర్దంష్ట్రావమో నిత్యం తదావిదధి మానవాః। విషోద్ధవమ
హాదేహో పావనే స్నాన్యథ శ్రీవ్రతే॥ ఇతి శ్రీస్కాందే మహాపురాణే హనుమత్స్తోత్రా
నువర్ణనే శేషరామసంవాదే షోడశోఽధ్యాయః॥ శ్రీసీతారామార్పణమస్తు॥
90॥ శ్రీసూతః॥ అథ తస్మిన్ హిమశ్రేష్ఠే శేషే సంగతే నాయకే। గతే రామో మహాప్రా
జ్ఞః కృత్వా స్నానం హి నైత్యకక్రియాః॥ అభివాదయ సర్వాన్ తత్రస్థాన్ వనగో
చరాన్। ముదా పరమయాయుక్తో గమనాయోపచక్రమే॥ తదా హరిహరా...

హనుమత్సరసోదరీ। మమజ్జ స్నాప్లవం తస్య హనూమత్స్వాదకం జహౌ॥ పునః పునః।
గాయం త్యోన్యోన్య మాలింగ్య హాలైర్జాలాని వేష్ట్య చ। పాదపాగ్రేభిరవ్యగ్రాం స్తి
తర్జంతః పరస్పరం। ఆరుహ్య తీరజాన్ వృక్షాన్। పాతయంతస్య బాహుభిః ఫలానిభ
క్షయంతస్సు త్రాసయంతః ఖగాన్ మృగాన్। ఉత్పతి.... తస్య వమం[illegible]స్వాదకం
బహు॥ ఏవం వానరగణాస్సర్వే తత్ర పిబంతి చక్రిరే। తతో రామోపి శాలాన్వ్రాహిన్ వానరైస్స
హా సం[illegible]ః। ఆరుహ్య పుష్పకం దివ్యమయోధ్యాం ప్రావిశత్పునః॥ కృతాభిషేకస్తుష్టః
పాలయన్నఖిలాం మహీం। బభౌ ప్రహృష్ట హృదయో భ్రాతృభిస్స[illegible]తయా సహ॥
ఇత్యేతత్కథితం సర్వం కిం పునః శ్రోతుమిచ్ఛథ॥। సాధు సూత మహాప్రాజ్ఞ సర్వసం
శయ[illegible]చ్ఛిన్నతే। వ్యాసానుగ్రహ భూయిష్ఠ బ్రాజిన ప్రియదర్శన। [illegible]
చ సర్వజ్ఞస్త్వం త........। నహి తే విదితం కించిత్త్రైలోక్యేంచ యద్భవేత్। అస్మాకం
మశేషం హి శ్రోతవ్యం భవతానఘ। యాని తీర్థాని ముఖ్యాని హనుమత్కుండస్య చ [illegible] తాని
9 తీర్థాని సర్వాణి వ్యాని పృథక్ పృథక్॥ ఏ[illegible]ష్ఠాముము [illegible] సూత జః।
అహో మారుతే పుత్రస్య చరిత్రం చత్వమేవ హి। అస్మాకం రాసకం యేన యత్ప్ర[illegible]
మతాం। వక్ష్యే [illegible] ప్రాగ్[illegible] తీర్థాని విద్యాని చ। సర్వాపాం తీర్థతుండానాం
హనుమత్కుండం తమోథితం। యత్రాఘవపదాం భోజశంజీతం సుమనోహరం॥
త్కుండస్థ తీర్థాని సర్వపాపహరాణి చ। ప్రథమం రాజతీర్థం ముక్తిముక్తిఫలప్రదం। తతో
లక్ష్మ[illegible]తీర్థం యదస్థ రాజ్యపదం నృగాం। ప్రతాపానియ [illegible] ప్రభావే [illegible] చర[illegible]
ర్ద్దా స్నానమాన[illegible] గురు [illegible] పరో [illegible] సతా తీర్థమ[illegible] పుణ్యం ... [illegible]
యతేం ప్ర[illegible] [illegible] । [illegible] భగవ[illegible] సర్వా[illegible]
సంయుతా। [illegible] తీర్థ[illegible] [illegible] శప్త్వయతే [illegible] శుభం। [illegible] [illegible] [illegible]

ర్బుద్ధికరం పరం। తథాంగదమహాతీర్థం బలవిక్రమదాయకం। మైందద్వివిధయో
స్తీర్థే సర్వరోగాపహారకే। తయోర్యస్స్నాతి మనుజస్కురూపశ్చ సురూపవాన్। నీల
స్యతీర్థమత్యుగ్రం శత్రుకరఫలప్రదం। సుపాత్రతీర్థమతులం సుత్రామవరదాయకం॥ గ
జస్యచ గవాక్షస్య తీర్థే తామప్రదే భువి। సుషేణతీర్థమతులం పూర్వజన్మస్మృతిప్రదం।
సర్వరోగాపహరణమపమృత్యుహరం శివం। ఋషభస్యచ యత్తీర్థం మహాకాయ
92 సంధిదుర్ధాకరం। విజయస్యచ యత్తీర్థం సర్వత్ర విజయప్రదం। గంధమాదనతీర్థం
యత్ సుగంధ తనువర్ధనం। తీర్థయుగ్మం ముఖ్యంచైవ. వృత్తామహాస్వానురక్షయం।
విభీషణస్య తత్తీర్థే యస్స్నాతి పురుషర్షభః। భూతప్రేతపిశాచాద్యైర్ముక్తో భవతి
తత్క్షణాత్। తస్మాద్వినాగతీర్థం తు శేషతీర్థం తతోధికం। తత్ర యస్స్నాతి నృవరో
విషదోషాద్విముచ్యతే। ఐంద్రం బాణేయమనఘం యమం నైరృత్యమేవచ। వారు
ణం మారుతం సౌమ్యమీశానం సురసేవితం। ఏతాని దిక్పతీనాంచ తీర్థాని మునిపుం
గవాః। తీర్థేష్వేతేషు యస్స్నాతి సమ్యఙ్మాన్ పుణ్యభాక్॥ విభీషణార్థపుత్రాతు
స్నాత్వా సరసి మారుతేః। ముక్తో బభూవ తు ద్వేషాద్బ్రహ్మహత్యాగతాద్ధ్రువం।
తస్మిన్ సరోవరే స్నాత్వా సహస్రాక్షః ప్రతాపవాన్। అనేకకాలస్థితయా విముక్తో వృ
త్రహత్యయా। మహాగణపతి క్షేత్రే స్థితవాన్ వరదస్సదా। స్నాత్వా సంపూజ్య యో భక్త్యా
సర్వకామార్థసిద్ధయే। ఏతాని తీర్థముఖ్యాని కథితాని మయానఘా। పుణ్యాని మానరాణాం
చ ప్రఖ్యాతాని మహీతలే। శాంతాస్తపస్విన స్తత్ర తప్యంతే తపసా మహత్। బ్రహ్మక్షేత్రే
93 ఖేదయస్సర్వే తపస్సిద్ధిమవాప్నుయుః। యత్కరోతి తపస్తత్ర స్వల్పం వాప్యధికం స్మృ
తం। తపో జపశ్చ హోమశ్చ స్నానదానాది సత్క్రియాః। భవంతి సఫలా నిత్యం తత్రా
వాంఛితఫలప్రస్యచ। అస్యక్షేత్రస్య యత్పుణ్యం ఫలం వక్తుం శక్తైరిహ। తస్మారుహ

తత్క్షేత్రే లభ్యతే . . వాసరే। క్షయకుష్ఠాదిరోగఘ్నం సర్వవ్యాధినివారణం। సర్వపాపా
ప్రశమనం సత్యంతం సాధుసేవితం। పిశాచయక్షరక్షాంసి కూష్మాండగణానాయకాః। బ
ధిరాంధగ్రహోచ్ఛ్రాస్యే బాలగ్రహగణాస్తదా। దూరాదేవ ప్రముచ్యంతే వాయుసూనోః
ప్రభావతః॥ స్రవంతి దేవాఖ్యయమధ్యే స్థితం సమీరాత్మజతీర్థముండం। నతత్స
మం నాధికే మగ్రగణ్యామఘోపహం సర్వసుఖప్రదం చ। సప్తమ్యాం శ్రవివారే చ తథా
పంచసు పర్వసు। పుణ్యకాలేషు సర్వేషు పిత్ర్యక్షప్యాదినేషు చ। స్నానత్వాయం క్రియ
తే కర్మ తత్సర్వం సఫలం స్మృతం॥ కార్తికమాఘవైశాఖమాసేషు చ విశేషతః ప్రశం
సంతి మహాభాగాః స్నానదానాదికక్రియాః॥ తత్రస్థపాదపాస్సాపి తృణగుల్మలతా
దయః। సదా పుష్పఫలోపేతాః కల్పవృక్షామహోన్నతాః॥ యుగధర్మప్రభావేన భవంతి
ఫలదాయకాః। తేవికావేన దృశ్యంతే ప్రత్యక్షం నాధర్మచారిణాః। దేవస్య పురతో యామ్యది
94 శి చాపరాశయోః పరి। గుహాపంక్తి గరాక్షస్య। వితేమార్గానుసారిణి। త్రేదళా చాంతప
వసనారిత్యమవీ రుహాః। మునయః పుణ్యశీలాశ్చ తస్యాం తిష్ఠంతి సువ్రతాః॥ మహాత్మా
శిలయా భవానీ గభండుం నరాధత్ప్రే। మహానద్యాః పినాకినాః శ్రాంతరే యోజనాంత
రే। హనుమత్క్షేత్రమిత్యాఖ్యాతం భాస్కరక్షేత్రముచ్యతే। కాంక్షంతి జపరతాస్తత్ర వం
డదా సోదకక్రియాః। తీరం క్షేత్రసముచ్చార్య సంతేప్య స్నానకృన్నరః। పశ్చాత్స్నానస్య
త్రైలోక్యం శుద్ధయానియమేన చ। పుంసాం శుద్ధావిహీనానాం స్నానదానదాదిసత్క్రి
యా। సర్వం నిష్ఫలతాం యాతి శ్రమ ఏవ హి కేవలం। మజ్జంత్యశుద్ధయా యే చ స
వివేమా నవాస్తదా। భవంతి జలజంతూనాం సమాస్తే ఫలవర్జితాః। గజేన మజ్జన
వివే బహిర్భిఘత్వే మూర్ధభిః। పాంసుమాదాయ హస్తేన స్వశిరస్యభ్యషించతి। త
థైవ జ్ఞానహీనానాం కర్మకుంజరశౌచవత్। యత్ప్రాన్నం ప్రదాస్యంతి బ్రాహ్మణా

నాంమహాత్మనాం। తే భుక్త్వా సకలాన్భోగాన్ప్రయాంతి హరిమందిరం। ప్రాకారం మంటపం
వాపి వా దేవప్రాంగణం తథా। తులసీకాననం చైవ పుష్పారామమేవ వా। యే కార
యంతి కుర్వంతి తే యాంతి హరిమందిరం। పుత్రార్థీ వా జయార్థీ వా రోగార్తో వా వి
95 శేషతః। మందవారే భౌమవారే మధ్యాహ్నే వాయునందనం। సంపూజ్య విధివద్భక్త్యా
పాయసాపూపమోదకైః। ధూపదీపాదిభిశ్చైవ గంధపుష్పాక్షతైస్తథా। ఏవం యః కు
రుతే సమ్యగా... నత్రయమ.... ధి। సర్వాన్కామానవాప్నోతి సర్వత్ర సుఖమశ్ను
తే। వాయుపుత్రస్య దేవస్య వ్రతం సర్వసుఖప్రదం। అస్మిన్గుహ్యతమం లోకే హనూ
మద్వ్రతముత్తమమ్। యః కరోతి నరస్సద్యః సిద్ధిమాప్నోత్యసంశయః॥ ఇతి స్కాం
దే మహాపురాణే తీర్థక్షేత్రానువర్ణనే హనుమత్కుండస్నానవిశేషప్రశంసానామ
సప్తదశోఽధ్యాయః। శ్రీరామార్పణమస్తు॥ ఋషయః॥ సాధు సూత మహాభా
గ సర్వజ్ఞ వ. పుంగవ। త్వమేవ ధర్మశాస్త్రార్థబోధకస్సర్వతత్త్వవిత్। హనుమద్వ్రతమి
త్యుక్తం భవతా మునిసత్తమ। తద్వ్రతస్య చ మాహాత్మ్యం వ్రతానుష్ఠానమాదరాత్। విస్తరా
చ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామో సర్వాభీష్టఫలప్రదం। తస్మిన్మాసే తిథౌ కస్మిన్కర్తవ్యం కా చ దేవతా
వ్రతస్య నియమం చాపి పూజాద్రవ్యాణి యాని చ। ఉద్యాపనవిధానం చ వర్ణ్యతాం విశది
తం మహామతే। కృతం కేన పురా బ్రహ్మన్ కృత్వా కిం ఫలమాప్నుయుః। సర్వలోకోపకారాయ వద
సూత జగద్గురో॥ సూతః॥ మార్గశుక్లత్రయోదశ్యాం నక్షత్రే [illegible] । అంజనా
96 నందనస్స్వప్నే రోరవిమా [illegible] భక్తితః। తండులానాం [illegible] త్రయోదశ నవిఘృతంతః।
యజ్ఞసూత్రైర్మహాపాశైః సూత్రైర్బంధయేత్తతః। ఖ్యాతస్సరోదర [illegible] హనుమా
న్భూరి [illegible] మః। సుముహూర్తే సర్వజిత్ [illegible] భగవాన్ సమని [illegible] రామకార్యార్థం
యత్రాదుర్ఘాతోమహాశేశరః। వ్రతం తజ్జన్మదినే [illegible] సకృద్వత్సరం మూఢ వత్సి ... । బ్రహ్మక్షేత్ర

విప్రశ్రేష్ఠాద్వరరా[illegible]భిగవచ| తనాభి .... భిక్షైవ సర్వకార్యార్థసిద్ధయే| వ్రతంచరేత్-
మనఘమ[illegible]సురినాం నం| తల[illegible]త్ర విధినా సమభ్యర్చ్య వర్షం సమాచరేత్| గోధూమ
పిష్ఠర[illegible]తాన్ గోధూమ్ వేనసుపాచితాన్| పాయసం ఘృతపాత్ర మధ్వా మపూపాంశ్చ త్రయో
దశ| త్రయోదశగ్రంథియుక్తం యజ్ఞసూత్రం వినిర్మితం| దోరకం సంధారయేద్దేవస
న్నిధౌ శుద్ధమానసః| ఆదౌ మధ్యే తథా చాంతే ఉద్యాపనం సమాచరేత్| తద్ధమాత్రేసు
వర్ణేన ప్రతిమాం కారయేద్బుధః| అఖండా నిజ పాసాంపితల స్తాని త్రయోదశ| త్రయోద
శసమాత్రా[illegible]కా వ్రతసా[illegible]వినిర్ణయః| ఏవం యః కురుతే భక్త్యా మానుమద్వ్రతమాదరాత్|
నారీ వా పురుషో వాపి తత్ఫలం శ్రుతమనుత్తమమ్| సర్వాన్ కామానవాప్నోతి హనూమత్
7 ప్రసాదతః| విద్యార్థీ లభతే విద్యాం ధనార్థీ[illegible] ధనం| తనార్థీ[illegible]జయా
ర్థీ జయమాప్నుయాత్| వంధ్యా సత్పుత్రిణీ భూయాద్వ్రత[illegible]స్య ప్రభావతః| యూబంధ
ద్విత ధా[illegible]మును[illegible]దీపపు[illegible]జన్మ[illegible]తపస్యో
కా[illegible]వం[illegible]గ్ధ యే వ్రతంకే[illegible]కారు
[illegible]| చిత్రరామాయణం[illegible]వ్యం సర్వగోదాంత సంహితం| తథా స్కాయోగ వశ్యోక్త
[illegible]తం సువాత్[illegible] సోమసూర[illegible]త్వ[illegible]సత్[illegible]| తత్ఫ
త్నిభి[illegible]సర్వా[illegible]రా[illegible].... సిద్ధయే| మహాద్విత్యా[illegible]సుగ్రీవప్రముఖైః
కృతం| ఏతత్[illegible]వభ్యాగాం పాండవాస్సత్యవిక్రమాః| హంత్వా[illegible]
తవా[illegible]సాం[illegible]జ్యమం జనాన| [illegible]సర్వా[illegible]దాయినా|
యం యం కామయతే చిత్తే తత్సర్వం లభతే ధ్రువం| [illegible]తస్య గాయుపుత్రస్య మ
హాత్మ్యం పరమాద్భుతం| అత్ర శ్రుతం మునిశ్రేష్ఠాః కేశ్చ[illegible]బహువిహాదివి| యేతా .
.. ..వ తారో భూతా[illegible]హనుమాన్ ద్రరూప[illegible]త్| [illegible]

98 పద్మప్రదేశాం ధరేణ్యా విభుః । మూరు తారిష్యా ఓతూ యోనహ్యాండి తత్సర్వదేవతాః । భాస్క-
రాదిగ్రహాస్సర్వే రుద్రా యేకాదశస్థితాః । వసవో వాయువశ్చైవ గంగాద్యాస్సరిత-
స్తథా । మాతృకాద్యాశ్శక్తిగణాః నక్షత్రాణి దిశో దశ । ధృతాద్యుత్తానినౌకస్మిన్ పంచ
భూతాని యాని చ । స్థావరా జంగమాశ్చైవ నాగా యక్షా ఖగాప్సరాః । అనుతేలాంభ
వంత్యేవ భ్రంతే ఇమాం చరతాం వాసేష్వ । య ఏతత్క్షేత్రమాహాత్మ్యం సర్వేషాం ప్రగా
శనం । శ్రోతవ్యమనిశం భక్త్యా మారుతేః ప్రీతివర్ధనమ్ । యత్ర క్షేత్రే స్వమాహాత్మ్య-
ముత్సవే జ్యోత్స్నే తథాం వదేత్ । పురాణే వినా వేదక్షరం చైవ తత్ఫలం । తథా మిమాం
హనుమత్క్షేత్ర స్వపతస్తా మిమాం । ఆరోగ్యం రాజసన్మానమైశ్వర్యమతులం యశః ।
పుత్రపౌత్రాభివృద్ధించ విజయం గాలి మూర్ఖని । దీర్ఘమాయుశ్చ సౌభాగ్యం సౌమ-
ర్యం చ శాశ్వతం । ప్రతి శ్లోకే సరిగార్యురో దదాతి సతతం శుభం ॥ తదిదమఖిలమే
శద్ధ్యాయ షూ ... ప్రతాపప్రథిత ... పవిత్రం తీర్థకుండప్రభావం । తేషు యద్భవభ-
హెంద్రి ... పాత్రం పవిత్రం । సుఖితసవిలాధ్యం సూరిలోకైర్విగాహం ।
. . . . బృందరూపాం ... శైలాంతరే వారిభయత్ర కులాః ।
తారాతశియస్య గళ్ళెప్రసంస ... రే బహువార్ష్ణు దర్శనస ॥ ఇతి శ్రీ స్కాందమహా-
పురాణే క్షేత్రఖండే హనుమత్క్షేత్రవర్ణనం నామ అష్టాదశోఽధ్యాయః ॥ శ్రీరామార్పణమ-
స్తు ॥ శ్రీ సూతః ॥ హనుమత్సరోవరస్నానే భవంత థయామివః । శృణ్వంతు గ్రా-
మనసా భవంమో మునిసత్తమాః । పుణ్యోగాదావశితోరే విజయాఖ్యపురీ పురా । చాతు-
ర్వర్ణజనాకీర్ణా వర్ణాశ్రమ శ్వరథసంకులా । సర్వర్తుఫలసంపూర్ణా పాదపైరుపశోభితా ।
వాపీకూపతటాకైశ్చ ఉపవనమండలమండితా । శుభ్రాభ్రనిభమార్గా । ఉగ్రఘుష్టగానాం
బుధినిష్పన్నా । సౌపర్ణీసుశుభైరాజ్ఞా బ్రహ్మణ్యేన మహాత్మనా । హేమాంగనామా

తేన విష్ణుభక్తేన పాలితా। తస్యాం తిష్ఠతి ద్విజవరః స తత్ర ప్రవయతి శితః। సద్ధర్మచారని
రతః శాంతః సర్వజనప్రియః। యజ్ఞాశిష్టగణోపేతః పరమార్థనిస్పృహః। అగ్నింసం
పూజయన్నిత్యమూర్తి పాపమతి ఖిల పూజకేత్। తస్య భార్యా సుశీలేతి విఖ్యాతా స్వేన కర్మణా। ప
తివ్రతా మహాభాగా స్త్రీణాముత్తమలక్షణా। తస్య ధర్మాత్మనః పుత్రః వేశ్య నసుత సు
చిః। యజ్ఞదత్త ఇతి ఖ్యాతః సర్వతత్త్వార్థశాస్త్రార్థవత్తరః। అగ్నిపూజాపరో నిత్యం
౧ పితృభక్తో దృఢవ్రతః। శివాన్వర్థానయన్ నిత్యం యజ్ఞదత్తో హి తం ప్రియః। ఏక
దా శిష్యసహితః స్నాతుం చిరవ్యగ్రమానసః। స మిత్రైః పర్యటన్ రమ్యం జగామ మహద్వనం। సా
లతాలవమాలాశ్వకర్ణచంపకేతుర్య్యకైః। శిరీషార్జునవ్యాఘ్రతిపిత్తసురహాంచకైః।
మధూకపూంగపున్నాగదేవదారుమహారుహైః। తైతకోకింసుతాసౌసుక్తైతా రాజాదన
ధరార్కనైః। పనసాసనఖర్జూరనారికేళకదంబకైః। వంశాశ్వత్థవటోదగ్రచూతో
దుంబరశాఖిభిః। అన్యైరాన్నానావిధైర్వృక్షైస్తరుగుల్మలతాదిభిః। పత్రపుష్పఫలో
త్తద్భేదైర్మూలాదిబంధురైః। భీమమత్యంతదుఃఖస్య జనకం జనవర్జితం। వరాహ
మహిషవ్యాఘ్రావ్యాఘ్రభల్లూకమదవారణైః। వృకమర్కటగోపుచ్ఛశశజంబుకశల్య
కైః। మృగరాజగణాక్రాంతకందరోదరసానుభిః। బర్హిణాం కర్కశమార్జాలఘూకకుక్కు
ముఖ్యదీపవితం। కాకోలూకవకశ్యేనకంకగృధ్రాదిపక్షిభిః। దురాసదం మనుష్యా
ణాం గహనం నిత్యమసావాతం। యజ్ఞదత్తః ప్రవివేశ స మిత్రైః సహ లాని వక్త్ర
త్వా గహనం సర్వమాలోక్య భయమోహితః। సంభ్రాంత్యా తాతనం సర్వం న దదర్శ సుహృ
జ్జనం। తత్ర శిష్యపరిత్యక్తా నవివేదమ...... కం। .... మానస్సు జనం
నవం స్మరన్। హా తేన ... హా రామేతి చకంప చిత్తే। దేవాగ్నిపుత్రదారాత్మ
౦ బంధూన్ స్మృత్వా పునః పునః। పిద్యమానస్సుఖం ... న వేద ద్విజసత్తమః।

గాతం తు కాశీవిద్ధపాదఘాతప్రపీడితః। పదమర్త్యయతుం భూమావశక్తో భూదమార్గ
భాక్। పూర్వజన్మకృతం కర్మ మయా దుష్కృతకారిణా। భోక్తవ్యమధునా నూనమి
త్యాహ ప్రముమ విప్రాః। తర్శ్యగాకేనమహతా దశేయం మామముపాసతా। ఏవం విలపమా
నస్య తస్య విప్రస్యాభిమతః। దినత్రయమహోరాత్రం నిద్రాహారవివర్జితం। బభూవ పరము
ద్యత్యాతదా తద్దారుణే వనే। తతశ్చతుర్థే దివసే శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకః। దదర్శ చైకం పు
రుషం చండాలకులసంభవం। నీలవస్త్రధరం శ్యామం పల్లవారుణమూర్ధజం। కటుకై
రాయసైర్యుక్తం పుత్రకైః బలగర్వితం। ముద్గరవాసనం భూంతాకిణకర్కశకంధరం।
శాశదండోన్నతతరం తృణకాష్ఠార్థమాగతం। గత్వా సకాశం తస్యాసౌ భాషిత
రుదన్ వచః॥ విప్ర ఉవాచ॥ బ్రాహ్మణోஹం సంప్రవిష్టోஹమరణ్యం జనవర్జితం। నవేత్తి వర్త్మ
శలం కింకరోమి వినాశనే చర। స్మృత్వా ద్విర్వచనం వత్స సోత్సాహ సహసా ఇమే ప్రే
కా నిర్గచ్ఛ గచ్ఛంతి నూనమద్య శరీరతః। ఇత్యువాచ తతస్తాం ప్లేమమాసధ్వా సుర
వందనః। తచ్ఛ్రుత్వా విప్రవర్యస్య వాక్యం చండాలనాయకః। సమ్యగ్విచార్య మ
నసా గురులాఘవమగ్రజః। అభయం కంఠగతప్రాణాన్ నిరాహారాంశ్చ దుఃఖి
101 తాన్। సాక్షాద్ద్రహ్మాత్మవాదోత్తమశ్చ యోగమయాధునా। స్వజాతినామచరితం స్వ
కీయం ద్విజభూసురః। ప్రాదైర్భయయుక్స్యైః నూనమఘాత్ప్రాప్యైర్క్ష్మవిష్యతి। తస్మా
త్పుణ్యతపం యామ్యేనమద్య మధ్యవనాంతరం। నవమా చ్యుతే విప్రమహోతస్య
ఘురం వచః। సంతుష్ట్య భయమాగచ్ఛ మయా సార్ధమితి బ్రువన్। బ్రాహ్మణం స్వ
స్థితం కృత్వా దర్శయన్మార్గమగ్రతః। గత్వా స్వమందిరోపాంతే తమువీరోమోషవ
ర్జితే। ఆసనే చోపవిశ్యాథ మత్వా చాతిథిమాగతం। అన్నం బహువిధం త్యుత్వా
బ్రాహ్మణాంశ్చ సమర్ప్య యత్నతః। తత్ప్రాప్తిం సమాసాద్య సుప్రోపనయనోత్సవం।

తతోర్ధరాత్రౌ చండాలః స్వసుతాం వీక్ష్య సమ్మతాం। సునాసాం పద్మపత్రాక్షీం దీర్ఘపీ
లశిరోరుహాం। సుదంతీం పక్వబింబోష్ఠీం పీనస్తనపయోధరాం। శాతశాంతరంధ్రగమ
నాం సుందరాంగీం శుచిస్మితాం। వయోవిలాసలలితాం తనుమధ్యాం తలోదరీం।
ప్రసన్నవదనాం బాలాం మృదువాక్మధురస్వనాం। (శ్రీ) మరక్షః పుత్రికే శ్రూయతాం
వాక్యం మమ మంగళదాయకం। బ్రాహ్మణస్సర్వవర్ణానాముత్తమః ఖ్యాయసుభ్రూతేఽ
102 యమప్యుపరి శ్రాంతః శేతే విప్రకుమారకః। త్వయోపచారకస్తస్య వృద్ధస్యాయావిప్ర
స్యాధీమతః। యథా సుఖం భవత్యేష తథైవ కురు మానిని। ఇత్థం సంబోధితా తా
నపిత్రా సా తనుమధ్యమా। నిత్రాత స్వస్య విప్రస్య సమీపం ప్రాప్య సంభ్రమాత్। పా
దౌ ప్రమృజ్య పాణిభ్యాం మృదుభ్యాం వామలోచనా। శనైస్సమ్మర్ధయామాస సర్వాం
గమపి తౌ ద్విజస్య। తతోర్ధరాత్రౌ పురత్ర్యస్తా ఉత్థాయ ద్విజనందనః। స తాం పద్మప
లాశాక్షీం సర్వావయవశోభితాం। సమాలిక్య భృశం విప్రో మదనావిష్టచేతసా। తాం
సమాలింగ్య సహసా శయ్యాయాం మేమహోత్సవః। నిజకర్మవశి భ్రష్టః కృత్వాండాల్యా సహ
సంగతః। దేహాన ఘోడనం కుర్వన్ తస్మిన్నైవ దివాంశం। చిరకాలము వాసస్త్రీ
ల పరయా ముదా। తస్య విప్రస్య తస్యాం వై జాతాః పుత్రాశ్చ పుత్రికాః। తత్పుత్రపౌ
త్రా బహవో బభూవుర్వంశవర్ధనాః। ఏవం సంచరతస్తత్ర తస్య చండాలగామినః।
గతాని వర్షాణ్యష్టౌ చ శతసంఖ్యాని పుంగవాః। అథైకదా ద్విజవరస్య చరిత్రమనుస్మ
రన్। గర్హయన్నాత్మనాత్మానమిదం వచనమబ్రవీత్। కష్టం చైతత్ కులం చిత్రం త్వా చం
డాలసమాగమః। కింకరోమి క్వగచ్ఛామి పాపోపశమనాయ చ। ఏవం సంచింత్య
103 మనసా పశ్చాత్తాపేన తప్యతా। సర్వాంస్తాన్ పరిత్యజ్య తీర్థయాత్రాపరోఽభవత్। సర్వతీర్థేషు
స్నానం కుర్వన్ నియంత్రితః। పచార పృథివీం సర్వాం పాతకస్యాపి ముక్తయే। [illegible] వ

యోగేన గార్గాశ్రమముపాగతః। తత్ర సమ్పస్థితం తీర్థం పవిత్రం పాపనాశనం। పుణ్యప్రదం
భూసురాణాం సంఘైస్సంసేవితం భృశం। హనుమత్కుండమహాత్మ్యం మయాజుగామస
దుర్మతిః। స్నానాత్సవితవేతస్మిన్ కేవలత్వాత్సాన్నిధ్యమనస్సాక్షిభిః। విముక్తస్సర్వపాపేభ్యో దుష్ట
శేభ్యస్సపాపకృతి। ఏతావతాస్నానమాత్రేణ ప్రసన్నహృదయో మహాన్। పునర్జాతమివా
త్మానం మన్యమానస్స్వదాత్మజః। తావత్ భావయమాస పావనస్సమజాయత। బ్రహ్మో
గసస్పృశ్యవగాత్పువర్ణం ప్రాయతేయథా। తద్వృత్తం తీర్థసంపర్కాత్ పాతితోపి సువ
ర్ణతాం। యాతి నిర్మలమత్యంతమాపిన్నాంత్యజతీర్ధ్రువం। అహో వోర్ఘస్యమాహాత్మ్యం
వర్ణితం దేవమానవైః। నోశక్యం సర్వసౌభాగ్యదాయకం ముక్తిదాయకం। సవిధానా
త్స్రిమహాంశ్చయథాదవాతిపావకః। జ్ఞానకేవలం చ సంపంచ నాశమాయాతి తత్
క్షణాత్। సర్వేషాం తీర్థకుండానాం ముత్తమం మారుతేస్సరః। తర్మణా.. పరిపూర్ణ
104 నపుణ్యతీర్థానుభావతః। విలయం యాంతి పాపాని। నరాణాం దుష్టకర్మణాం।..
. . . . పుణ్యకథామిమాం శృణోతి . . .
. . . . ససర్వాభిష్టాభిపూజామాన. . . . పుత్రపౌత్రాదిభాః..
. . . . । యయుగం కోర్త్వం యస్మిన్నిత్యగృహ్య మాఖ్యానం పుణ్యవర్ధనం। ..మార్గ
గసో . . . . గణాం తీసం। నాశమాయాంతి తేయధ్రు
స్తథాన్య . . . . శుచ్చాతోమునయస్సర్వాతపోనుష్ఠానతత్పరాః। విస్మయం
పరమం గత్వా ప్రశశంసుశ్చ సంతతం। ఇతి శ్రీస్కాందే మహాపురాణే హనుమత్సరో
వరస్నానమహాత్మ్యకథనం నామ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః। శ్రీరామార్పణమస్తు॥
॥శ్రీసూతః॥ చిత్రం పవనపుత్రస్య చరిత్రం పరమాద్భుతం। శృణ్వతాం సర్వపాపఘ్న
మాయుర్వృద్ధికరం పరం। అథాపరం ప్రవక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిపుంగవాః। ఇతి

హాసంమహేశుపుణ్యం పురాతనమఘాపహం। యస్యశ్రవణమాత్రేణ సర్వేషాం శివతా
హాలంభవేత్। హత్వాంధకాసురం క్రూరం దుష్టం లోకభయంకరం। ప్రముమోదమ
హాబాహుః శంకరో లోకశంకరః। సంప్రాప్యమోఘుతిక్షేత్రం స్థితవాన ద్విజాధిపః।
॥ఋషయః॥ కథం హతస్స పాపిష్ఠో మాయావీ చాంధకాసురః। కథమాస్తే . .
05 . . . . వయోః। . . . . విస్తరాద్వక్తుమర్హసి
వార్తాః సాధర్మజ్ఞ సర్వం.
మ। సూతత్వమే ~~. . .~~ చబోధయితుమర్హసి॥ సూతః॥ పురాయు
గాంతరే కశ్చిదంధకాసురసంజ్ఞకః। . . . . . పిత్ర్యామచరః . . . . . ఋ
షిదేవాభిహింసకః। దుష్టః క్రూరాత్మకపటః . . . . . దీర్ఘదంష్ట్రో మహామా
యావీ వీర్యసంపన్నో లోకానాం భయకృత్సదా। . . . . తాపసాంధ
ర్మచారిణః। దేవాన్ మునిగణాన్ సర్వాన్ నయామాస దుర్మతిః। తస్యాద్భుతస్య
రూపో దైత్యం తేయోచ శక్తివః। తస్యద్దృష్టిప్రభావేన సర్వేష్వంధా భవంతి చ। ఏత
ద్వరప్రభావేన జగత్క్షోభం చకార సః। తతో దేవాస్స గంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమ
ర్షయః। జగ్మస్మరణ్యం శరణం శరణాగతవత్సలం। క్షీరాబ్ధిశ్రీపాదపద్మమహాభూ
షణభూషితం। గంగాతరంగచలితజటామకుటమండితం। అర్ధాంగమానో
హిందేవం మదనాంతకమవ్యయం। కాలకూటకరదనం కాంతమర్ధేందుకృతశేఖరం
ప్రమథైస్సేవితం భాస్వదుజ్జ్వలాంగం దుసన్నిభం। త్రిలోచనం మహాబాహుం త్రి
పురారిమఘాపహం। సారంగచర్మవసనం। సారంగధరమవ్యయం। రత్నసింహాస
06 నారూఢం తాద్రామహోవారే। సుఖాసీనముమానాథం . . . .
. . . . ప్రయాసమాప్తా మాయాం దేవాం ప్రపంచ మహా
దేవా . . . భగవ . . . . లోకాధ్యక్షం శంకరస్థం సదాశివం। . . శంకరాభయమంగం

భైరవ్యాః శివాశ్చ మహేశ్వర . . . . మృగయుతాభ్యాం పాణిపంకేరుహాభ్యాం రవిశ
శశధర . శమ్యాపుంస్తేజనసుభ్యాం । తుము దపోతస . ల్యాం మస్తకోద్భాసితాభ్యాం భవ
భయహరశంభో భాసి చిత్రం త్వమేవ॥ శశిరవిశిఖి నేత్రైర్బృంహ్య పక్షాస్త్రభూష్యైః
. . . . . మలవిషమవక్త్రై .. దరద్యోరయోర్బుద్ధ్యై । పణిగుణగిరిచాపత్రీశబాణైః
పురారే భవభయహరశంభో భాసి చిత్రం త్వమేవ। అధునాంధకదైత్యేనభా
ద్యమానా వయం విభో। స్వస్థానాని పరిత్యజ్య దేవాః పార్శ్వముపాగతాః। త్వం గతిః
సర్వలోకానాం అస్మాన్ రక్షితుమర్హసి। ఇతి తేషాం వచః శ్రుత్వా దేవదేవో ధ్యాయ
మనోద్భవా। సన్నద్ధం . . ళమనా యత్త్రిపురాంతకో బలీ। పార్శ్వద . . సుద
సైన్యాత్తస్తూయమానో మహేశ్వరః। అంధకాసురమాగత్య . . వదనో . దమత్త
పతి। భవానతి బలశ్శ్రేష్ఠో . . నామంధకాసుర। బలదర్ప . . . . . .
. . . . దనం మయా। మమ . . . . . నపయాయింతమంధ. . . .
. . . . . . శరణ్యాః . . . . సహ పశ్యామి వం నేశ . . క్త . . . .
107 యుతైస్త్వహం। సోసూయం . . . . అంధకః।
భవానద్య . . . . ఏవముక్త్వాథ దేవేన . కారేత దనం మహాత్
దివ్యవర్షసహస్ర . . . . . మాయయా . . . వాధిపః। అంధకారం జగత్సర్వం
కృతం . . . . . . అంధకాసురః। అంధభూతే జగతి . . యోగ్యాసో రాత్రం స . . .
యా . . జయ । తదా . ఋషి సంసర్వం తమోం . . . . దా। సూర్య . . . .
దారా . సుతతె . భూమా . . . తే యతి। యత్ర . . . . . . దేవగం
ధర్వకిన్నరాః। సిద్ధవిద్యాధరా యక్షాః దేవబ్రహ్మర్షి . . ఋషయస్తదా। నత్వా స్తుత్వా మ
హాదేవం స్వస్థానాని పృథివీశో। హాంతస్త్వనమహా . సేనాప్యంధ . స్వమహాం . . సః। (బు)

హ్మవంశభవేనాసౌ నత్వా జిపినాకినం। శతికంఠస్తుతం దృష్ట్వా దృష్ట్వా తస్యాను
యాయినం। మాత్వా రూపం మహాకాయం బీమాక్షం భీమదర్శనం। యత్రయత్రప్ర
యాతి స్మ। తత్రతత్ర ప్రదృశ్యతే। తన్నివృత్యర్థమఖిలతీర్థాన్యయతానిచ పుణ్యక్షే
త్రాణి దివ్యాని భౌమాని సకలాని చ। చచార సకలాన్ లోకాన్ హరః పరమదుర్మనాః।
యత్ర కుత్రాపి హాతేన న ముక్తం కాలకంధరః। తతో నా.... హాన్యత్కండముపాగ
తం। తత్ర ప్రవేశమాత్రేణ విముక్తా న రక్షసా। తత్క్షేత్రస్య ప్రభావేన దూరాద్దేవవి...
..... తత్ర స్నాత్వా మహాదేవస్సంత్రాప్య కుశలం మహత్। బభౌ మారుతపుత్రస్య
శ్రీ పునతస్సితవానభూత్।...... దేవానాం నశ్యంతి ప్రభవంతి చ। ఏకోహి మారు
తిస్తీర్థమూ నసజీమనేవతిష్ఠతి। నమారుతేస్సమక్షశక్తిద్ద్వేష్ట్రోహాయ దీర్ఘతరం। ముఖ్యక్షేత్రా
గ్రైరము.. త్వాన్ముఖ్యత్రాణయితిస్మాశ్రుతం। ఏతత్సమస్తం కథితమితిహాసం పురాత
నం। కిమన్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛంతో భవంతో మునిసత్తమాః। శృణ్వతాం సర్వపాపఘ్న
మాయురారోగ్యదం శుభం। సంగ్రామే జయమాప్నోతి జిత్వా శత్రూన్ మహాబలా
న్। బ్రహ్మహత్యాప్రశమనం భవిష్యతి న సంశయః। తన్మారుతిక్షేత్రమపార్యసం
శోరోజాత్వా ప్రముక్తోంథకేద్ధిత్యహాత్యయా। తదా ప్రభృతి సుతాథిహాభ
వస్మిత్రేన చిత్రే వసతిం ముదా సదా। బ్రహ్మస్వం ఘోరుహానాళం తంతుకాశి
జగత్ప్రాణసుతస్యాయస్య। తస్యాప్రమేయస్య చరిత్రమేతచ్ఛ్రోతవ్యమత్యద్భుత
మాదరేణ॥ చరితమనఘమేతత్కీర్తితం దేవసంఘైస్స్తవమతులయశస్సం
జిమోవారవృత్తం।.... వదనుజన్నైమోయోదగదం ఘోళకేళిం। సదవతసుకృత
భాజౌసాంభవస్తభ్నువంతి। వర్షమారుతవహ్నింబుసంభవం భయముత్యయంపథ
తాం శృణ్వతాం వాపి నాస్తి తాపత్రయోద్భవం। ఇతి స్కాందే మహాపురాణే...

మద్గుండతీర్థసాన్నిధ్యవైభవకథనంనామ వింశోధ్యాయః ॥ శ్రీరామార్పణమస్తు ॥

109 యీబుక్కులో నగర సంప్రతంక గ్రంథ సపూడు, మానుమద్గుండం ప్రాడకొల్లు వగైరా। సహ వెంకాస్వామి అనుభవించిన మొటాటి వాకానే ఖ్యాతి కలిగిన అరియపరెడ్డి పుల్లారెడ్డిగారి వంశస్థుల శిలాశాసన కైఫియ్యతు వ్రాసినది ॥

మానుమద్గుండం జమీందార్ల కైఫియ్యతు—

పూర్వం కడప వగైరా సరహద్దులంతాం దేశములు గోలకొండ పాదుషాలు ప్రభుత్వం చేస్తూవుండగా సంస్థానాలు తాలూకు తాళ్ళలింగలదిన్నె అనే గ్రామములో మోటాటి కాపువైన ప్రెడ్డిపాల్లె గోత్రోద్భవులైన హరియపరెడ్డి వారనే గృహనామధేయము గలిగిన భాగ్యవంతుడై పర్వతరెడ్డి అనే కాపువుండెను. అతనికి ముగ్గురు—

చిన్నారెడ్డి— బక్కిరెడ్డి— వెంకటపరెడ్డి—

ఈ ముగ్గురిలో పర్వతరెడ్డికి జ్యేష్ఠ పుత్రుండైన చిన్నారెడ్డికి పుల్లారెడ్డి అనే కుమారుడు కలిగివుండెను. అతనికి భగవత్కటాక్షంవల్ల ధనవంతుడై ప్రభావశాలి కలిగి వుండెను. ఇట్లాకొన్ని దినములు జరిగినంతట సదరహి పుల్లారెడ్డి కొంతమందిని కూర్చుకొని తాళ్ళలింగందిన్నె వ్యవహారం ప్రఖ్యాతిగా చేస్తూ వుండెను. తరువాత గోలకొండ బాదషాహివద్ద రాబితా కార్యప్రసక్తి కవనతూరి నడచే వార్తయివిని అప్పుడు యితడున్ను విశేషంగా ప్రజను కూర్చుకొని భటజనసమూహంతో గోలకొం

110 డకుపోయి అక్కడవున్న అమాత్యులకు వగైరాల ముఖ్యులైనవారికి స్నేహపరిచయం చేసుకొని కొన్ని దినములు ఆశ్రయించుకొని వుండగా యింతలో కడప దేశంబందోబ స్తు నిమిత్తం నెకనామ ఖాన్ సాహెబుల వారు ముకర్రరు అయి వచ్చేటప్పుడు యీ

సుమ్మతేను అయి వుండమని నిర్ణయించి హనుమద్గుండం, యర్రగుడి, కొత్తమిగుండే యీ

మూడుగ్రామాలు మొఖాసాతు హుకుం యిచ్చి సోదాన సన్నదు వ్రాయించి యిచ్చినందున

దెప్రకారం వచ్చి నెకనామ ఖాన్ సాహేబుల వారి హుకుం ప్రకారం హరి హరదేవగారు

లడాయి మొక్కద్ద మాలు గోతేష్టపడి వీరు వున్న మొర్చాయి ఘత్తె అయినందున, ఆయు

నే యుద్ధప్రసక్తింగో కధారి విన హామరి వఖ ఆ యుద్ధం చేత పష్టతే వుండే వాడుగను

తేవంటి కధారి పుల్లారెడ్డి అనేకి తాబు యిచ్చిరి. తరువాత పైన వ్రాసిన మూడు గ్రామా

లకున్ను సన్నదు వ్రాసి యిచ్చి వుండిరట. యిందుకు దాఖలా శాలివాహన శకం ౧౬౮౩

ప్లవ ll సం ll జ్యేష్ఠ ll బ ll ౧౧ లు శంకరాచార్యుల వారికి వ్రాసి యిచ్చిన దానపత్రము కింద

నెకనాం ఖాన్ సాహేబుల వారు పుల్లారెడ్డికి అమరనాయంకరానకు యిచ్చిన పట్టు గావు

lll న్ని దిగన్న సదర వెలపయిడి కొల్వత్తాయాతు కటు 3 .... గ్రామాలు ....

హనుమద్గుండం, యర్రగుడు, ... గుండ్లకట్ల గ్రామాలు మొఖాసా

ను భవిస్తూ వుండిరి. యీ గ్రామాన రెండు పర్యాల దూరాన పెరుసోము లనే గ్రా

మం తెలుగు. పూర్వం చోళుల వారి పాలనలో యీ గ్రామం అనుభవిస్తూ వుండగా ఆ గ్రామ

కరణం పెరుమాళ్లు అనే వానికి ని గ్రామం యెవరో వానికి నిల్లు అనుకూలంగా పెట్టి

రణాన్ని చంపించి వాని వృష్ణగాలు తోలు యించి నూండ్ల పెట్టించినందున వారిదా

యాదులు ఆ ద్వేషాన్ని మనసున వుంచుకొని వుండిరి. ఇట్లా వుండగా కొన్ని దినాలు

మీదట హనుమద్గుండం జమీందారు పుల్లారెడ్డి గారు కొంత శిబ్బందితో యీ యం

కు యింరు పెరుసోములు కొండకు పోతూ వుండగా సదరు యీ కరణం పెరుమాళ్ల

కు దాయాది అయిన సూరప్ప అనేవాడు నేళ్ల తుంటు చేను విత్తనం వేయిస్తూ వుండగా

పుల్లారెడ్డి గారు వెళుపాయ్యేది చూచి తక్షణం వారి తావుకు పోయి చెప్పుకున్న వివరం ll

112 తుంబివారు మా దాయాదులయిన తరణం పెరుమాళ్లను నిర్నిమిత్తం ప్రాణం తీసేకేనిమ
మ్మును నిన్ని వ్యథ చేస్తూవున్నారు. కనుక మీరు యీ గ్రామం ఖాయాపేసుకుని తీస్తనే
మంచ్చి అయితే మేము అనుభవిస్తూవున్నాము. అని చెప్పినందున ఆ ప్రకారం మంచి
దిసమయం విచారించుకుని ప్రయత్నం చేతామని చెప్పిపోయి మరికేన్ని దినాలు
పెరుసేనాము యీగ్రామం పుల్లారెడ్డిగారు ఖాయాపేసుకునిరి. అంతట తుంబివారు నిర్భ
వాంచక విదేశస్తులయిపోయిరి గనుక్కు ఆగ్రామమున్ను వీరి స్వాధీనమే చేసికేనిన
ర్మారు వారి తూ యీ వర్తమానం యెరుక చేయగా వారున్ను అంగీకరించి ఆగ్రామాన్ని
తత్వాలంకేంతలయి వాజుము ఖాసబుగాకే బూలంతి చేయించుకుని గ్రామం వీరిస్వా
ధీనం చేసిరి గనుక పాన్కాద్గుండ గ్రియత్రగుడి, మొంటిగుంట్ల పెరుసేనాముల యీగ్రామా
యిన్ని పయిడికోట్లు తాలూకు యిలువునా గ్రామాదులున్ను అనుభవిస్తూవుండ్రి
113 యీ పుల్లారెడ్డిగారుకే హ్లాటి వారి యింటి వివాహాం చేసేకునిరి గనుక్క వీరికి వెంకట్రెడ్డి
మంచిరెడ్డిగారు. వీరు యిద్దరుకే మాళ్లుకేవారి వుండురు. మరికేన్ని దినయ్యిపు
ల్లారెడ్డిగారు కాలం చేసిరి.

ఈ పుల్లారెడ్డిగారి కుమాళ్లు వెంకట్రెడ్డి మంచిరెడ్డిగా
రు సంస్థానం అనుభవిస్తూవుండగా సొంకివారు. వీరికే ముత్తాల వారు వారసే పెరు
యీంధాకే గాను సర్కారుదేశం పేరుమామిళ్ల తాలూకు బద్దవ్వాయి వేగయిరా గ్రామా
దుల విషరాకతు చేస్తూవున్నందున అప్పుడు తానే సాంబాదష్టవా వారి తరఫు నంబి
వింగోసంగర్తను అనే ఆయన యీ ప్రాంతం సుబాయి వృవహారం చేస్తూవుండగనుక్కుము
త్తాల వారి వారిషరాకతు వేకుండా బంధూబస్తు చేసె నిమిత్తార్థం అయి సదర మాను వెంకట్రె
డ్డి, మంచిరెడ్డిగారిన్ని కూండా వెంట బెట్టుకే గూయకుండకపోయి ఆ సదవా వారిచ్చేటి

చేయించి వీరు సర్కారు బంయిరుజా వేస్తున్నారు. యిత్యాల పాళ్యం పాపా చెగరు దేశంవారి
శానావరు గ్రామం చేస్తూవున్నారు గనుక తల బందోబస్తీకి వీర్ని మొకరరు చేస్తే వీరికి బంది
'14 ఖర్చులకు నర్సాపురం తేలుచేపాడు యీ గ్రామాలు రెండు సమ్ముతులు ఉంటే వారి గిరు వేయిం
చవలెనని చెప్పినందున ఆ దేప్రకారం బాదషాహా వారు నదరవారు రెండు సముతు
లకు చెల్లే గ్రామాలు 3 ౧కి ~~[illegible]~~ — వివరం. —

సర్వార్య నర్సాపురం సముతు —	తేలుచేపాడు సముతు —	
౧కసుబా నర్సాపురం	౧తసుబా తేలుచపాడు	౧గొలవరంపల్లె
౧ ముంలవనూ —	౧ మూనప్రతిపల్లె	౧ చన్నపల్లె
౧ గంగనపల్లె —	౧ మహానందిపల్లె	౧ శింగమనపల్లె
౧ గొంటువారిపల్లె —	౧ గార్లదినెన	౧ గొబ్బూరయపల్లె
౧ బాలయపల్లె —	౧ వెంకటరెడ్డిపల్లె	
౧ జీనేపల్లె —	౧ తెవసానిలింగంపల్లె	౧ కంబళ్లపల్లె
౧ ప్రెంబుళపల్లె —		౧ కొత్తకోట
౧ శింగరిపల్లె —	౧ కేత్తవపల్లె	౧ రెడ్డిపల్లె
౧ అక్కెంగుండ్ల —	౧ దూలంవారిపల్లె	
౧ రంపాడు	౧ వెల్లపాడు —	౧ గంగయపల్లె
౧ పత్తికొండ	౧ పుల్లారెడ్డిపల్లె —	—
౧ పెండ్లిమర్రు	౧ రామలేరు —	
౧ వుప్పులూరు		
౧ సొల్లలవల		
౧ మెండ్రెడ్డిపల్లె నాగపూరు.	౧ రాజుపాళెం — ౨౩	
౧౫		

బ్రాహ్మణపల్లె — ౨౩

శోత్రియం — ౧౨

౧ ముల్లవారిపల్లెము

౧ లింగాపల్లె — ౩౮

ఈప్రకారంసన్నదువ్రాయించి యి(ప్పించి)చ్చినందున అదేప్రకారంసదరహుగ్రామాదులత
115 మవశంచేసుకునిసర్కారుదేశంలోవుంతాలుకాపొటి వారిపరామతోనున్నియిం
తాంచిల్లరపాళెగాండ్లుకురాకతువేతుండా బందోబస్తుచేసిఅనుభవిస్తూవుం
డిరి. యీగోలకొండబాదషహావారిప్రభుత్వంలో సంస్థానీకులకుజాగీరుగా
మొఖాసాగ్రామాదులనడచివందులకుకాజ ఆమాధురభావజీసూర్యప్ర
కాశరావుమహారాజారువారు శ్రీమద్ద్విజనయుంజునషట్కర్మనిరతులయినవా
సుకొనిగుండంకేశవయపొత్రుష్ణశాస్త్రుల్లవారినిమిత్యం వెంగళరెడ్డిమంచిగారిపే
రిటనుమన్నికెనంమయాన్యాలవాడవారిపేరిటసహెహమాన్యాలవిషయానకుశిషా
రస్సుతో గిత్తం వ్రాయించినందువలోదాఖలావున్నది. ఇట్లాజరుగుతూవు
డగాకొన్నిదినములకు ——

వెంగళరెడ్డిగారు —	లచ్చమ్మ
వివాహంఅయినది —	—
జ౧ జ్యేష్ఠభార్యపేరు	మాలకొండమ్మకుసంతానం
వారియింటు ~~కొండమ్మ~~	౧ కృష్ణారెడ్డి
కొండమ్మ	౧ పుల్లారెడ్డి
౧ ద్వితీయభార్య దుత్తలూరివారియింటి	౧ వెంకటపతిరెడ్డి ౩

లచ్చమ్మకు — | మించిరెడ్డిగారికి —
౧ పోబళ్రెడ్డి — | వివాహం —
౧ నారసింహారెడ్డి — | ౧ గొంయూరివారియింట
౧ పుల్లారెడ్డి — | ౧ తర్నాటివారియింట

౩ | ౨

౬ | ఇందులో జ్యేష్ఠ భార్యకు
౦ ఆడువారు పూజ్యం — | ౧ శేషారెడ్డి —
| ౦ ద్వితీయ భార్యకు

౬ | ౧

ఈ ప్రకారం సంతానం కలిగి వుండెను. వీరి శతంలో నిర్మాణంబయిన
కోటలు, బావులు, వనాంతరాలు, వగైరా — —

వెంగళ్రెడ్డిగారు — | భార్య లచ్చమ్మగారు తవ్విపించిన
౨ కిల్లాలు — | కోనేరు వమార్గానను
౧ సర్వాపురం — — | ౧ సర్వాపురం కిల్లాలో
తనుబాకిల్లాలో | బావి త్రవ్వించెను.
౧ తెయచపాటినము | ౧ శింగరిపల్లె పొంబు ఖాయ బావి కేన
జూబలు కోట్లకోటం | మనెత్తం క్రిందః —

౧ కోనేర్లు భావులు
.... ౧ శాబిదం .... మత్తరం .... మిగిలి
వానమద్దుండానికి | తయ్యపాయమసమయములకు —
బావి మంచినీండ్లు | ౨ బాం

117 ౧ వనాంతరాలు

౧ భానుమద్దుండం కిల్లా —
పుత్తూరం లచ్చమ్మగారు
వేయించిన వనం — —
౧

౧ కొత్తతోంటకిల్లా
మంచినీళ్లబావి
౧ గ్రామంలో కొంపట్టకు ద
క్షిణం చవుటం నీళ్లల
చెన్నమ్మగారి బావి

౧ మించిరెడ్డిగారు —
భానుమద్దుండం తూర్పు
యర్రగుడి పాలెంలో
దన్నవాడ గ్రామవను మంచి
నీళ్ల బావి — —

ఈప్రకారం నిర్మించి మరికొన్ని దినములకు వెంగళరెడ్డి మంచిరెడ్డిగారు కాలంచేసిరి. — —

తదనంతరం నగర హాయాంచ నిపోయిన వెంగళరెడ్డి కొమాళ్లలో జ్యేష్ఠభ్రాతకుమారుడు కృష్ణారెడ్డిగారు ప్రబలులయి సంస్థానం అనుభవిస్తూవుండిరి. ఇంతలో తడపవగయిరా దేశానకు దావుత్ఖానునివారు మొకదరరయి వచ్చి కొన్ని దినములు మీదయి సంస్థానికులవల్ల ఫేషుకసుత బూయిచేయించుకొనిరి. తరువాత భానుమజుకూరు వారికి నిన్ని కృష్ణారెడ్డిగారికి నిన్నయితిహాకు బాలకున్నండెను. ఇమ్ముడు కృష్ణారెడ్డిగారు గొలకొం
118 డకుపోయి దరబారు తాచివుండిరి. యింలోగా దావుత్ఖానునివారికి
వెరపనిబడిమయూగాలబ్బుబన బేఖానునివారి వశం కద్ర సుబా చేసి

యిరిగన్నవారు సోమకొండకుపోయి వుండగా బాదుషవారి శలవుతీస్కు
వచ్చేటప్పుడు. యీ కృష్ణారెడ్డిగారు తడపసుబాతు మాపెందు దార్లుగన్నవే
రిన్ని బాదుషవారు అబ్దులనబీఖానునివారు తడపసుబాతువిచార
ణకు వస్తూవున్నారు. వీరినుంచి దేశం బాదుతయి బండోబస్తుకి వచ్చునా
అని అడిగినందున కృష్ణారెడ్డిగారు సరతారుపని బండోబస్తు తాతే పారతంతు
మాలకు యిచ్చాని. అబ్దులనబీఖానునివారు. తడపసుబాతు మొకేరరు అయిన
ది. మాకు శిరాజీ వున్నది. మేము వారి తోయి తిష్ఠాకు వుంచి సరతారుపని
జాగ్రతతవిగి వుంటూవున్నామని. అర్జీచేసినందున ఆదే ప్రకారం వుభయ
వృలను తోడపొమ్మని వారికుం షర్మాయించినందున కృష్ణారెడ్డిగారు అ
బ్దునబీఖానునివారి శాటికి పొమ్మానిగా పాజారులో నడచిన వర్తమానం
విని వుండె గన్నారెడ్డి మజుతూరుగారు సమక్షమం పోగా వీరిన్ని చూచి బా
వాసం తోంషుపడి మీరు మిత్రోయున్ననిండా అపేక్షించిన వారని వినబడినా
119 ముగను మిత్రు మాకు బాయి బారా నడుతుల వుండవలసిన ది. అనివతేరి
నివతరు అన్యోన్య సంభాషణ చేసుక తడపకువచ్చియే విషయా
నకున్ను కృష్ణారెడ్డిగారి సలహాపై దత్రు భుక్తం చేస్తూవుండిరి. ఇట్లా వుం
డగా కృష్ణారెడ్డిగారు ఖానుమజుతూరుగార్ని అడిగి రి దాలుగడ్డ సాను
మని కుండం యక్రిగుడి పెరుసోములు, పయిడి గాల్వ యిప్పపెంట తాయుకే
వగయిరా గ్రామాదులు బినసు షపుతేపా అనుభవిస్తూవుండేగా దావుత్ఖా
నుని వారికి మాకు యిస్తిపాకు వాల కపోయినందున షపు తపు తబాయితీ
చేయించుకొనివుండిరి. ఇప్పుడు మాకు ఆ బందీకుళ్ళులకు బాలతుండాజె

రుగుతూవున్నది. మీరుమాకుకేవలంఆప్తులైయివున్నారుగనుకతెలియవలెన
నితెలుపరచినాము. అనిచెప్పినందున అప్పుడు అబ్బులనబీఖానునివారుచిం
తయేమివున్నది. మీరు యిచ్చటనే తియ్యాకుండా యీరూబరువుండవలెనుగనుక
యీమువారులోనావగరుకేష్టించుకొనివుండవలెనని చెప్పి ఖర్చులకుమొకరు
చేసి యిచ్చిన గ్రామాలు —

అబ్బులాపురం	నారవదనుపెద	గ్రామానకు
అనేగ్రామంవాను	వెలుతుర్లవాను	దక్షిణంనాగిరెడ్డిపల్లె
మనిగుండానకు	మద్దుగుండానకులు	
పర్మటుమూడుపర్రు	సొన్నమూలలమల్ల	
౧ లమిదనువానుమని	లమిదలోలెమ్మనూరు	
గుండానకుయీన్నమూలపర్రు	౧ అయిలు ౧ మజరాయి	

120 ఈగ్రామఅనుభవిస్తావున్నపయిడితాల్లగ్రామాదులు —

౧ కేసుబాపయిడితాల్లు		౧ కొండూరు
౧ బాబొలు	౧ తుమ్మలూరు	౧ యర్రగుడి
౧ మొరకట్టు	౧ తెల్పుడి	౧ పాడూరు
౧ గంగవరం	౧ సుంకేసుల ౧ తప్పుట	౧ నల్లవెంగుపల్లె ౧ చినచప్పల్లె
౧ యిందుకూరు	౧ మొండూరు	౧ తిప్పలూరు

౧౪

యీంపధాలుగుగ్రామాదులువానుమద్దుగుండంయర్రగుడి, పేరుసోములు, మొ
ల్లిగుండ్ల, అబ్బులాపురంపెదవెలుతుర్లవగైరాసర్వాపురంకేయిచెపాడుసము
తులువగైరాగ్రామాదులుకేషెషుకెషునజెరాజసంస్థానకులకు...ందిన్నట్లు

భూతాదులు ఖర్చు వగైరా మునాసబు నడిచేటప్పుడు మూడువ ౩౦౦౦ ముష్టివేలు
రూపాయిలు మొకరరు చేసి యిచ్చిరి గనుక ఆదెమెరకు సాలు ౧సాయు సర్వాను
రూకలు చెల్లించుచున్నూ సరకారువారికి పనిబడినప్పుడు పూర్వుడారు చేయు
చుండా జాగ్రతతలిగి అనుభవిస్తూవుండిరి. అప్పుడు సుబాయు జూతూరు
మండే దన్నవాడు, మురుపంది, బెస్త, పెమ్ములు, డెర్లిపాడు, గుండిపల్లె
పల్లె తా॥ పాలగిరి వగయిరా గ్రామాలు ౬ యీ గ్రామాదుల వారు సరకారు
కు పత్రాసు రూకలు చెల్లించక మకుమర్దాగి చేసేటి కసాను ఖుత్రేంద తెచ్చినందున అ
ప్పుడు ఆ గ్రామాదులు బందోబస్తు చాయని సరకారువారు యుక్త ప్రకా
రం యిజారా కానిస్తు యపరచి యిచ్చినందున అదే మేరకు గ్రామాదులు
2 | ఆబాదు చేసి, అక్కడక్కడ తమ తరఫునుంచి విచారణకర్తలను మొకర
రు చేసి వుంచి తాము వొజారు తీయ్యతుండా వుండెడువారు పద్మనాగరు
క్షేత్రం విననగరమందరమాండే బురుజు కట్టించి బుగ్గకాల్వకు సాళ్ళు వెళ్ళ
ర విప్రవృత్తంగా వునికడపకు శ్రీస్వామి దర్శనాన్కు వస్తూపోతూవుండురు
గనుక ఆకోడు కోనేరు శిథిలపడి వుండెగనుక జీర్ణోద్ధారణం చేసినారు—
అనంతరం ఫిరిపినతండ్రి కెమారుడు అయిన పెద్దారెడ్డి గృహకృత్యంలో యి
మడికె వాయిత అస్సమాధానంగా వుండినందున కృష్ణారెడ్డిగారు నాచిపాపా
నవతేవరకు ౧ ౬౧౪ అగునేటి ఆంగీరస సంవత్సరమందు చోంత
మ్మనూరు గ్రామం పెద్దారెడ్డిగారికి ఖర్చులకు యిచ్చినందున గ్రామంవారి
స్వాధీనంగా నడుస్తూవున్నది. యీ కృష్ణారెడ్డిగారి సంతానం—
జ్యేష్ఠభార్య కర్లాయి వారియింటనుం

౧రామయ్యగారు ద్వితీయభార్యపుత్రివారయింటువెంగమ్మగారుకి

౧గోపాళయ్యగారు. రికిసంతానంలేదవారు. ౧తిక్కమ్మగారుపుత్రిని

౨

వారికియిచ్చివివాహంచేసినది.

౧తిరుమలమ్మవారివారికి

౨

యీతనిష్టారెడ్డిగారుకడపలోనౌవాబయ్యకుండావరబారుచూపెట్టుకవుండు

రుగనుకవీరిష్టప్రధానతమ్ముళ్ళుమూరుతాళ్ళకులకునుల్కతయతేమాళ్ళసహాతా

యీకాలనువుండివ్యవహారంవిచారించుకుంటూవుందురు. వీరిశతంలోని

~~శ్యాతంలయినవిశ్వ్రస్ణారెడ్డిగారూ~~

కృష్ణారెడ్డిగారూ —

కిల్లాలు —	దేవస్థానాలు —	
౧అబ్దులాంపురం	౧పయిడితాల్లి	స్వామి
౧జెరుజెపాండెం	పయిడితమ్మబారు	దేవాలయం
కాలువలు ౧పెరుసోమలతాలువ	మారశనారాయణ	ప్రబలం —
౧ఆరుసోమలకాల్వ	చెర్వులు	భావులు —
౧కంచిపాడుచెర్వు		పెదవెంకటపుర్లహొండం
౧దత్తవపల్లెచెర్వు		డమ్మభావి —
౧పిట్టగుంటలచెర్వు		పానుమద్దుండంలోసాలె స్థానంలోభావి —
౩		౨

122 వనాంత్రాలు
౧ పెదవెలుతుర్ల
పొలంలోకొండ
పారనుకొండమ్మ
పెయింటివనం
౧ తెలుచపాడుమేటిఅంచు
నవనం
౩

వీరితమ్ములు అయిన
పుల్లారెడ్డి గారు
కిల్లాలు
౧ హనుమద్గుండంకిల్లా
౧ పేరుసోములకిల్లా
౧ యీగ్రామంముతో
పుల్లారెడ్డిబురుజు
౩

కృష్ణారెడ్డి భార్యలు
పెదభార్యవెంకు
ళమ్మగారు
౧ హనుమనిగుండం
ఆంజనేయస్వామి
దేవాలయంవకేటి
యర్రగుడిపాలెంలో
క్షేత్రంవనం
౨

చిన్నభార్యవెంగమ్మగారు
౧ పేరుసోములపయిడి
వెంగమ్మపల్లె
వనాంతరాలు
౧ వెంగంపల్లె
౧ సర్వాపురం
శింగరిపల్లెవనం
౨

భావులు
౧ యర్రగుడిపాలెంలో భావి
౨ నరసాపురంసముతు
లో పెండ్లిమర్రిచెర్వుకిందను
౧ తెలుచపాడుదేవళంలో బావి
నభావి
౧ మావిళ్లపల్లెచెరుకిందభావి
౧ కొత్తకోటపాలెంలోనల్ల
మవిలోగుండుభావి
౬ కోనేర్లు

గ్రామాలు
పేరుసోములపుల్లారెడ్డిపల్లె
వనాంత్రాలు
౧ హనుమద్గుండం
పొలంపేరుసోములవార్లానవనం
దేవస్థానాలు
౧ హనుమద్గుండం
ఆంజనేయస్వామిదేవాలయం [illegible] కారం
భావులు

దేవాలయంలోసోమపురత్రసారం
చెర్వు
హనుమద్గుండం ౧ పెదచెర్వు
౧ చినచెరువు
౨

౧ హనుమనిగుండం
పొలంలోఆంజనేయస్వామిదేవాలయంకారువు
౧ యర్రగుడిపాలెంలోవనం
లోకోనేరు
౨

౧ వెంగమ్మపల్లె
వనంలో
౧ శింగరి [illegible]
[illegible]

మోంనెర్లు
౧ హాను మద్దుండంపా
లంబ్లి పేరుసోముల
మార్గాన రేగటునూ
భూములూ
౧ తూంను మద్దుండంబిన
చెర్వుకింద పెదభూమి
౧ పేరుసోముల లోపు
ల్లా రెడ్డిపల్లె భూమి.
౨

వీరి తమ్ములయిన వెంకటపతి
రెడ్డిగారి. భార్య అయిన అప్ప
మ్మ హానుమనిగుండంపా
లంటి
౧ మోనలోవనం
౨ భూమి

---

23 కృష్ణా రెడ్డిగారి కుమా
ల్లు రామయ్యగారు నిర్మితం చేసినది
కిల్లాలు
౧ కెమ్మిగుండ్ల కిల్లా
౧ పెదవెణుతుర్ల కిల్లా
౧ పేరుసోముల పయికిరా
౩ మిరెడ్డిపల్లె బురుజు
చెర్వులు
౧ కెవిమిగుండ్ల చెరువు
మారిపర్శ్మ మరామతు

౧ కల్లుపాటిసముతు
లోను రాజెపాలెంపు
యికి మూరి వత్సరం
పర్వుదూలానరాచె
ర్వుప్రబలం చేసినది
౨ కాల్వలు
౧ కేల్పుపాటిసము
తు పయికిరామ
చంద్రకాల్వ

దేవస్థానాలు
కెవిమిగుండ్లన్న
సింహస్వామి దేవా
లయం గోపురం
కొరకం శాలివాహ
నశకవరుషంబులు
౧౬౩౦ అగునేటి స
ర్వధారి సంవత్సర
శ్రావణ శుద్ధ ౧౩లు

వనాంత్రాలు —
పేరుసోములవా
రికి పుత్తరం చేత
చివనం —
౧ కొత్మిగుండ్ల దేవాల
యం వద్ద వనం —
౧ తెలు:చపాటిస
ముతుల్గానురాడు
పాళెంపయికిరా
చెర్వుక్రిందను
వనం —
౧ కొత్తకోంట పూరి
కితూర్పునవనాలు —
కోనేర్లు —
౧ కెతిమిగుండ్ల దేవళం
క్రింద దక్షిణ భాగం కోనేరు
భావులు —
౧ పెరుసోములపయికిరా
మిరెడ్డిపల్లె భావి —
తిప్పారెడ్డిగారి కుమారుడు

కోనేర్లు
౧ కెతిమిగుండ్ల
దేవళం క్రింద
దక్షిణ భాగం
కోనేరు —
భావులు —
౧ పేరుసోములపయి
కిరామిరెడ్డిపల్లె
భావి —

గోపారెడ్డిగారు —
౧ సర్వోపురం సముతుల్గామా
లపల్లెపయికి పూరికి దక్షిణం
పర్వుదూరాన గోపాళపురం
అగ్రహారం —
౧ కొత్తకోంట కిల్లాలోపలం
జెనేయస్వామి దేవాల
యం —

వనాంతరం
౧ పెరుసోములపయికిరా
మిరెడ్డిపల్లె వనం —

124 కృష్ణారెడ్డి గారి తమ్ము
ఉభయినవారంబుళ్ళ
రెడ్డిగారు —
౧ హనుమద్గుండం
కిల్లాలో వీరభద్రుని
దేవాలయం సావివాహ
నశతవరుషంబులు
గుసేటి

యీవారంబుళ్ళ
రెడ్డి తమ్ములయిన
పుల్లారెడ్డిగారు.
౧ సర్వాపురంసము
తుంలో గంగన్నపల్లె
పూరికి దక్షిణం
చెరువు —
౧ గొంటువారిపల్లె
పూరికి దక్షిణం
కాలువ —
౧ యర్రగుడిపాలెం
పూరికి దక్షిణం
వనం —
౧ గంగన్నపల్లెపూరికి
తూర్పువనం —

వీరు తక్షించిన బావులు
౧ యర్రగుడిపాలెం
లో పూరికి దక్షి
ణంవనంలో భావి —
౧
మించిరెడ్డి కుమా
రుడు కృష్ణారెడ్డి
గారు —
౧ వెణుతుర్ల
పయికి లక్ష్మీకే
పల్లె —
౧ వనం —
౧ తోట —
౧

కిల్లాలు గ్రామాలు దేవస్థలాలు కాలువలు చెర్వు వనాంతరాలు
౨ ౩ ౫ ౩ ౮ ౧౨

ఇది గాక కాశీవాస్తిలో మంటపం ౧ పుష్పగిరిలో మంటపం ౧ అహో
బలంలో మంటపం ౧ యీ ప్రకారం నిర్మితం చేసి వుండె. కొన్ని శిథిలమై
నవి. కొన్ని వున్నవి. వారు పులి ౧౦ కొన్నెట్లు యీ ప్రకారం [illegible]

చినారు. అనంతరం తిప్పారెడ్డిగారు అబ్దుల్‌నబీఖాన నవాబుసాహె
బుల వారిని అడిగి తిగదామాము ఖాసాగ్రామాదులు పెషుకేషు రూకలు
భారీగా తీసుకుంటూ వున్నారు. ఏతాయాంతు లోపనిబడి ఆషరాతఫీలయి
నావాటి బందోబస్తుకై మాకే పాయితుంషర్త్యా యిస్తున్నారు. ఇగరుసుబాయి
లో సంస్థానీకులకు యున్నై కావలి మొదలయినవి నాడగౌడూరుసుంస పోనడి
పిస్తూ వున్నారు. గనుక మీరు మాయందు బాలంమె వార్జానిగే చేసి నడిపి
5 స్తూవున్నారుగదా? వేంకటమాపేసులో మాకు మీదేశంలో నాగౌడూరుసుంపె
ర్పరచియివ్వవలెను, అని అర్జీ చేసినందున అపేక్షకారం నవాబుసాహె
బులవారు రుసుం యేర్పరచి యిచ్చిన గ్రామాల తపశీలు—

సోరుమామిళ్ళ పరగణా బద్వేలు పరగణా శిద్దవటం పరగణాలో మెనిగ్రామాలు జంబులమడుగు పరగణా
తాడిపత్రి పరగణ గాను ఎనిగ్రామాలు——

సదరహూ గ్రామాదులకు శేకడా ౫౯ం అయిదు వరహాలచొప్పున
మొతరరు చేసి సనదువ్రాయించి యిచ్చినందున అనుభవిస్తూ వుండిరి. త
రువాత బద్వేలు తాలూకు సంస్థానీకులు పెషుకేషు రూకలియిచ్చేగా
పెట్టించక అభ్యంతరం అయినందున సగ కారువారు బద్వేలువారిమీ
ద యుతరాజీ షర్త్యాయించినందున అప్పుడు తిప్పారెడ్డిగారు నవాబుసా
హెబులవారి వద్ద షేష్కాగారి యూరు నడుస్తూవుండెగనుక బద్వేలువా
రు తిప్పారెడ్డిగారి తామకు వచ్చి యీవేతావతు మీరు సహాయం చేయవలె
నని చెప్పి ఆపేక్షకతు బాకీ మన్నా రూకలకు మీరు సరకారులో మాని మిత్రం
మహాయిజామీను అయినట్టు అయితే మిమాగపేష్కష

వున్నాము అని చెప్పినందున జెప్రకారం సరకారువారు జవాబు స్వాధీనం చేసే చిట్టె
పోయివారికి జామీను అయినందున సంస్థానానికు యస్వగ్రామాయుచేరి రూకలు
చెల్లించవలెను యిదమానిమిరికి వచ్చినందున సరకారువారు తిప్పారెడ్డి గారికి త్వగాదా
126 అయినందున వారి తమ్ముడు పుల్లారెడ్డి గారిని మెంతశిబ్బంది మొప్పి చిట్టెపో
యి తాయాతాకు పోయి రూకలు సాధించుకరమ్మని అంపించినందున పుల్లా
రెడ్డి గారు చిట్టెపోయికి పోయిన మీదట వారు చక్కగా రూకలు యిచ్చేమాం
త్కం చెప్పుకె వెరిమీద డాయాకి ఘురు చేసినందున వుభయతర్వాయకులు డాయి
అయి అక్కడ కొందరు హతం అయి పుల్లారెడ్డి గారు స్వల్ప ఘాలడాయిలో నేగ
రిది అయిపోయిరి. ఆ పుల్లారెడ్డి భార్యయు కాతమ్మ వారి ఆడబిడ్డ. చెన్నమ్మ తల్లి
డు వారి ఆడబిడ్డ. అక్కమ్మ వీరు వుభయులు వారి నిమిత్తి రాచకార్యంలో
చనిపోయిరి. అని వర్తమానం విని వెంకు మద్దుండోనపడిరి. —
అంతట రువావత శాస్త్రోక్తముగా ముందు దేవళ్లాలు కట్టించి మరి కొన్ని దినము
లకు వనం వేయించిరి. అనంతరం తిప్పారెడ్డి గారు తమ్ముడయిన పుల్లారెడ్డి గారు రాచ
కార్యంలో చనిపోయిన వర్తమానం విని శానా వ్యసనాన్ని పొందిన వాసాం పెంబుల
వారి మీద జోకి చేసి రిగదా? మేము ప్రపంచ రీతా వ్రుపకారం చేసినందుకు
చిట్టెపోయి వారు యింత కార్యం నడిపించినారు. యిందుకేం యేమి పాతుక్కు
షత్రాయిస్తున్నారు అని అడిగినందున అప్పుడు ఆ నవాబు సాహెబు వారు
మెంతశమజాను తప్పు ఖానాసవోపెంబడియిచ్చి చిట్టెపోయి వారిని సా
ధించమని వాయుతుం యిచ్చినందుకు ఆ ప్రకారం షముజ్జా పోయి చిట్టెపోయి
దానంలో చేరగానె సంస్థానికు యివరారి అయిపోయిరి గనుక

మొదలయిన కిల్లాలు ధాగావేస్తూ తాలూకా జప్తికిందను తెచ్చిరి. తరువాత
27 వారి వంశీకులు అయిన అప్పల్రాజుగారి నిపిరివెనంపించి సరకారులో సమూ
దు చేసి తాలూకా జామీను అయిన కుంతలకొన్ని అయుందావై పుతేష్క రూకలకు
న్ని అప్పలరాజువారిని సరకారుకు జామీను పరచినందున అప్పలరాజు బి
ట్టి పేర్న తాలూకాకు పోయిరి. కృష్ణారెడ్డిగారికి తగాదా పరివారం అయిపో
యెను. యీ కృష్ణారెడ్డిగారి కుమాళ్లు రామయ్యగారికి గోపాళరెడ్డిగారికి
వివాహం అయినది.——

పెద్ద కుమారుడు రామయ్యగారికి.
వీరికి సంతానం —
౧ కుమార కృష్ణారెడ్డి
—౨ ఆడవారు—
౧ నారాయణమ్మ
కొత్తవానికియిచ్చినది.
౧ చెక్కమ్మ
కర్నాటి వారికియిచ్చినది.

చిన్న కుమారుడు గోపాళరెడ్డిగారి
౧ బుచ్చిరెడ్డిగారు—
౧ నీలాచలపతిరెడ్డిగారు—
—౨—
యీ ప్రకారం యిద్దరు కొడుకులు వుం
డిరి.——

—౨—
వీరు వుభయులు రామయ్య గోపాళయ్యగారు, కృష్ణారెడ్డిగారున్ను త
డపలో వుండగానే తాలూకాలో వుండి రామయ్యగారు ౹ ఖర సంవత్సర
కార్తీక శుద్ధ ౧౨ లు చనిపోయిరి. మరికొన్ని దినములకు గోపాలరెడ్డిగా
రు కాలంచేసిరి—

అనంతరం కృష్ణారెడ్డిగారు కడపలో వుండగానే వీరికి కానివారు కొందరు

నవాబుసాహెబులవారి తోటకృష్ణారెడ్డిగారి మొఖాసాగ్రామములు బాదు
గావున్నది వెష్టుతెష్టుకెంచంగా యిస్తూ వున్నారు. ఇదిగాక దేశంమీరుసుం
నుభవిస్తూ వున్నారు. మీకు సిబ్బంది వగైరాలని మొత్తంపైకం జరూరు వున్నది
గనుక కృష్ణారెడ్డిగారి గుండా విశేషంగా రూకలు రాబట్టుకోవచ్చును. మీరు
వారియందు నిండాదయగలిగి వున్నారు గనుక ఆతడు యితరుల యెవరిని ప
రవా చెయకుండా వున్నాడు. గనుక యిప్పుడు దేశంలో వారిని ఖయిదు చేసినంత
టు రూకలకు ఆయువజు అవుతున్నది. అని బోధించగా ఆమెమధుస్నేగాజ
వాబుస్వాయి చేసె యెమాటు సరిపడెనని యాకెవు భయతప్పలకు ద్వేషంఅభి
వృద్ధిఅయ్యెలాగున వేనిపోని మాటలు కల్పించి చెప్పినందున అదేప్రకారం రె
డ్డిమజకూరు గారిని ఖయిదు గాఖయిచేసి మొఖాసాగ్రామములయావ
త్తున్ను సరకారు ఖాలసా చేయించి తరువాత చంబూమియాసాహెం
బులవారికి వాసుమద్దూండెంగ్రామములు తాఖ్యా ఉజ్జామహాగిరుయిచ్చి
రి. పయిడికాల్వ సర్వాపురంగ్రామాయి వగైరాసరకారు దాఖలు ఆయెను.
యింతలో కృష్ణారెడ్డిగారి శరీరమందు అశక్తత సంభవించి వుండెను.
వీరిసవత్తల్లికెయోగుడు అయిన పుల్లారెడ్డిగారు లోగానే వారివాం
యివుండె సంతానం కలిగి వుండి వీరితమ్ముండా ఖయిదులోనే వుండి
రి. తరువాత మూడు సంవత్సరములకు వుభయుల్వ్యులు కాలం చేసిరి.
మొఖాసాగ్రామములు సరకారు జప్తిఅయినప్పటికిని గోపాలరెడ్డికుమా
ళ్లు. బుచ్చిరెడ్డి, వెలాచలపతిరెడ్డిగారు చిన్నవాళ్లున్ను అయినందున
8 వారిని ముతాపెకులువారు. వుభయల్వ్యులను వెంటబెట్టుకెమొటుకుం

డ..ప్పుడ్రా చతాయితాలోకిపోయిరి.

తరువాత ఆరుసంవత్సరాలమీదట సదరమాంతప్పారెడ్డి మనుమలైయిన బుచ్చిరెడ్డిని బాచలపతిరెడ్డిగారు అక్కడక్కడ దేశాలలో శ్రమపడి హయిదరాబాదుకుపోయి పాదుషహవారి ఖౌటెలయిత్మహోబిలా హావాలు అర్జిచేసినందున వీరికి మామూలుప్రకారం మొఖాసా గ్రామాదులు భారి ఉంచమని కడపసుబాదారు వారి క్షైరపర్వానా దయచేసియిచ్చినందున పర్వానాతీస్కొని కడపకువచ్చిసన్నిదువగయిరా అగుపరచినందున అప్పుడు సన్నదు మంజూరుచేయకపోయిరి గనక తిరిగి రెండోసారి హుజూరుకుపోయి పర్వానాతెచ్చియిచ్చిరి. అప్పుడున్న మొఖాసా గ్రామాదులు యియ్యక అభ్యంతరంచేసినందున వీరు తమ తుసరకారుసన్నిదువుండేబలంచేత నల్లమలచేరుకొన్నికొంత శిబ్బంది జమియ్యతుచేర్చుకొని సర్వాపురం, తేలుచపాడు వగైరా గ్రామాదులు ధాణావేసుకొనిరి గనక యింతలో కడపసుబా వారిని వారు యీవర్తమానం విని షుముజాను బంపించినందున వారు వచ్చికొత్తకోటకిల్లా మీదను పదిదినములు డాయిరా యిన ~~మీ~~ మీదట అబ్దుల కాదరు బాజుమాదారు గారి వారిగుండా జవాబ సవ్వాల చేసుకుని నజరానా వల్లయిని అయినందున అప్పుడు వీరికి తాయింతా సవ్వధీనంచేసి నవాబు సాహెబుల వారి ఖా
9 నర్వాపురం సంస్థానికు ఉంత్యాంతమయిన శూరత్వంత విగినవారు వీరిచేయి విడిచేది బాగువెదు. వృత్తారోత్తరం వీరి వల్లసరకారుపనులు చేస్తూగా బందోబస్తు అవును అని తెలియజెప్పి సర్వాపురంగ్రా

మారుటు సనది దున్ని గుర్రం శిరోపా ము సహాయి ప్పించినందున సదరహూ
గ్రామాదులు అనుభవిస్తూ వుండిరి. కాళయుక్తి సంవత్సరంలో హనుమద్గు
డం వగైరా గ్రామాదులు నిమిత్తం తఫసు బారాదారులు అబ్బాయన జేశిగాను
నివారి. కై మామ్ళ్లు అయిన అబ్బాయి మహమ్మదు ఖాను నవాబు సాహెబువా
రి తాంజా బాబు సర్వ్యాయి చేస్తు సర్వ్యపురం, తల్పిపాడు, హనుమద్గుండం)
గ్రామాదులు పయిడితాల్పితాలూకా శివాయిఘషనేషు నజరాణా ౧౪౦౦
యిస్తుపై ఖైమాళ్లవెల రూపాయులకు బాయి అయినందున అప్పుడు తిరిగి
తాజా గాఖ పుత్ర వగైరాలు తున్ని ర్సంబంధాలు కున్ని సనదు శిరోపా
వు యిచ్చిరి గన్క అదే ప్రకారం సరకారుకు మాయామ్ఉప్రకారం రూకలు
యిచ్చిరు జువారీగా వుండిరి. అనంతరం బుచ్చిరెడ్డిగారికి వివాహం
చుత్తులవారియింటి పేరు బాళమ్మ సుపెండ్లాడి వుండ్రు గన్క వీరికి సంతా
నం రాక్షస సంవత్సరములో త్స్మారెడ్డిగారు జననం అయిరి. కాళయు
క్తి సంవత్సరములో వెంకటాచలపతిరెడ్డిగారు జననం అయిరి. మరికొ
న్నిదినములకు బుచ్చిరెడ్డిగారు కాలంచేసిరి. — —
అనంతరం వీరి యమ్ముడు అయిన వెంకటాచలపతిరెడ్డిగారికి వివాహం కొ
త్తవారి యింటి బంగారమ్మ పువ్వవారి యింటి సుబ్రమ్మగార్ని వివా
హం చేసికొని వుండగా ద్వితీయ భార్యకు సుబ్బమ్మగారికి సంతానం శే
షారెడ్డిగారు తలిగి వుండిరి. సదరహూ వెంకటాచలపతిరెడ్డిగారు హనుమ
ద్గుండం, సర్వ్యపురం, (తాలూకా) గ్రామాదులు పెత్తనం చేస్తూ వుండి వీరి శకంలోనె
శ్మితం అయిన దిన సర్వ్యపురంలో (సముతు) పెండ్లి మాల పయితె, నల్లయపల్లె తల్పి

పాడు సముద్రములో తంబునపల్లె పయికి, తిమ్మనపల్లె మండెం వారికి స్త్రోత్రి
యం ఏర్పరచి యిచ్చినారు. యిదిగాక శింగరయ్యపల్లె పయి కిక్కెండ శింగర
నౌ స్వామి దేవాలయం గోపురం కలము యెత్తి రించు నవనం చేయిం
చినారు. వీరి తమావీసు ఆనెపె దత్తప్పారెడ్డిగారి కొమార్తె అయిన తిరు
మలమ్మగారు సెబ్బాడయుపల్లె శాలలంగాను స్నేత్త తొండు మార్గాన భా
వి కట్టించినది. మరికొన్ని దినములకు నీలాచలపతిరెడ్డిగారు కాలంచే
సిరి.

అనంతరం బుచ్చిరెడ్డిగారి పెద్దకుమారుడు అయిన తప్పారెడ్డిగారు, నీలా
చలపతిరెడ్డిగారి కొమారుడు శేషాచలపతిరెడ్డిగారు వీరు వుభయులు విభ
వ నామ సంవత్సరలాగాయతు ప్రభుత్వం చేస్తూ వుండి జంబులమడ్గు తా
లూకు కోడూరు పయికి వాను మద్గం దండ దక్షిణం కొండమీదను రెండు
పర్వాల మీదను దబ్బుడుపల్లె అనే గ్రామం వుడాడు అయి స్వేచరాజుల
యివుండెగన్నూ ఆ గ్రామం యిజారాకు జంబులమడ్గు తాలూకు వ్యవహా
రం చేసే బాలం వెంకటరెడ్డిగారి పత్తున గ్రామం తీసుకొని ఆబాదు చేసి జరు
గుమానం కట్టించి వుండిరి. తరువాత కడప సుబాదారు కొంచాపియ్యా
సాహేబుల వారు దబ్బుడపల్లె గ్రామం వీరి యినాం తప్పించి పయిడికొన్ని
గ్రామాదులు వీరికి సుఫర్దు చేసి యీ సముతు దేవళం 3000 ముష్ఠి వెయి
హాయి ఖయిఫు తేసు మొకరరు చేసి యిచ్చినందున ప్రజోత్పత్తి నామ సంవత్స
రం వరకు అనుభవిస్తూ వుండిరి. ఆంగీరస సంవత్సరం గ్హైడి కొత్వాల్ సము
తు నాదారి ఆయిఖైఫు తేసి రూకయి చక్కగా చెల్లనందున జప్తి కిందను

వచ్చినది——

యీ తపష్టారెడ్డిగారు, శేషాచలపతిరెడ్డిగారు ప్రభుత్వం చేస్తూ వుండగా వీరి శతమాంతి సువనిర్మితం ఐయిన గ్రామాలు వెగైరా —

సర్వాపురంసముతు——

౧ బాలయపల్లె	౨ రంపాడుపయికి	౩ వుప్పుయీరుపయికి
పయికిపచ్చమం	౧ యీమోరితిపళ్లి	౧ యీమోరి....కే
తపష్టాపురం	౫ రంపాపిరెడ్డిపల్లె	రామయ్యగారిపల్లె
౧ తేండు	యీమోరితిచూర్పు	౧ కుడ్డిపల్లె
౧ భావి	కేల్లమ్మపల్లె	౧ వాసుదేవపురం
౧ శేషతే	౨ బావులు	ఆనెగ్రామం
౧ భావి	౧ తేండులు	యగ్రామనశేషన్న
౧ వనం		తప్పించానందునచ
		యచెసెస్తూత్రు
		యుండగా ఉచెముప్పున
		నిర్మించుంచేయించినది
		౧ వనం ——

తెలుచపాటిసముతులోను.

తెల్లబాతుపయికి	గార్లదిన్నెపయి	నేతవపల్లెపయికి
౧ యీమోరితిపశ్చమం	యీమోరితి	జమ్మునపల్లె
దిత్తమ్మగారిపల్లె	శిద్దమూర్తిపల్లె	మెత్తే...

తలుపుల పాటిస ముతులకు —

తెల్లబాతుపయికి

౧ యీ వూరికి పశ్చిమం
తిక్కమ్మగారిపల్లె
౧ చెరువు
యీ వూరికి
పశ్చిమము
౧ వూరభావి
౧ మోఘగుంట
గంగయపల్లె
పయికి
౧ పశ్చిమనియా
వూరభావి
౧ వాయవ్యపుమూ
ల ఋచ్చయ్యగారి
పల్లె
౧ భావి
౧ యీపర్మతు
పర్వతుపల్లె
౧ భావి

గాళ్లదిన్నెపయికి

౧ యీ వూరికి
శిక్షమూర్తిపల్లె
౧ వనం
౧ భావి
౧ మొరతభా
౧
వేళ్ళపాటికి
పాచ్చ్యమా
ర్యాగనతి
తిమ్మగారు
కట్టించిన
ది —
౧ భావి —

తత్తవపల్లెపయికి —

౧ జమాథపల్లె
కొత్తకోటం
నైఋదక్షిణంగా
మాపురం
౧
నైఋతిమూల
కృష్ణాపురం
పశ్చిమంమూ
ఖమ్మంబుళ
మ్మగారిపల్లె
౧
కైవారు
౧ వెంకటా
పూరుకుం
చేసిన
యేటిలంచున
౧ మలగబంగార
మ్మభావి —

తలుపులపాడుపయికి

౧ ఆదివారి
పల్లె
౧ భావి
పురంవారి
పల్లె
నివాసులు
పాపన్నగారికి
గ్రామ (త్రి)
యుంయే
ర్పురచి
యిచ్చిన
ది —
౧ భావి.

జాహుకూ మజరా గ్రామాయి ౧౩ యిదిగాక వనాంతరాయి, చెరువులు, భా
వులు, తుంటయి, దేవస్థానాయి, మోనే ళ్లవగైరా —

పెదవెముతుర్ల	పిట్టకుంట	మూలంవారి	పెదవెముతుర్ల	తట్టుపాటి
౧ చెరువ్వు—	౧ యీశాన్యమూల కుంట	పల్లె	౧ దిక్కమ్మగారు ప్రతిష్ఠించినది	౧ యేటి[illegible] చునబం
౩ కల్లమ్మ	సర్వాపురం	౧ పూరివృత్తారం చెరువ్వు	వాలయమంటం కుం ప్రాకారం వేసిన	గారమ్మ గారువే
ండబలంచేసినది.	౧ సుభద్రమ్మ గారు ప్రతిష్ఠించి నది బాలయం	౧ భావి సర్వాపురం పశ్చిమం—	కగా ౧ తోపేరు	యించిన వనం—
౧ యెర్రచెరువు	౧ [illegible]		౧ నీలయ్యగారి భార్యసుభ ద్రమ్మగారు	౧ భావి ౧
మారెమ్మ దొర్వు	భావి—	వెంకటాచల పతిరెడ్డి		
౧ నల్లచెరువ్వు	౧ [illegible]	గారిభావియు	ప్రతిష్ఠించినభావి	
పూరివృత్తారం	భావి			

132 ఇదిగాక ఉబ్బలాపురం కిల్లా యెర్రరాచ తండతం ప్రతిష్ఠించినది, పెరుసోమ ములకిల్లాకు తండతం ప్రభలం చేసినది, సర్వాపురం కిల్లాకు జబితష్ఠించినది—

ధాతుసంవత్సరంలో అవుకు వారికి వానుమద్దుండం వారికి పోతిమేం మొత్తలాటు చేతను జెడ్డుపడినందున తప్పళ్ళారెడ్డి గారు సర్వాపురం నుంచి భారీజు మిట్టయ్యగారు యీవాన్న ద్దుండానకు వచ్చినపిమ్మట ఉభయ త్తులకు సంధికుదరక రాచకార్యప్రసక్తి పోశికినందున వానుమద్దుం డం నుంచి మందిని నిలంపించినందున, అవుకు వారి తాలూకు ఖపంఢునా నికి రాచకార్యం అం[illegible]టు దుటుల యు[illegible] చోయలు తాడిపత్రి కి వృత్తారం శేగటు కార్యం అయినందున వారి మందిని పోరు పరచి వుకు వారి వంచకతంనె నికానుగెయిచుకతీస్క వచ్చిరి.—

అనంతరంబు బహుధాన్యసంవత్సరంలో పెరుసోముల గ్రామం బస్తీగా వున్నది

దునతడపసుబాదారుతోంబావింయ్యాసాహెబులవారు. షముషాతెసాలా
బాతేను చెప్పుడు మాంటుబవిని ఆగ్రామం హాస్తగతంచేస్తు విస్తారం రూంతెలు వసూలు
చేసుతోంవవెనని షముషాతోతూడావచ్చి కార్తీక శు॥ ౧౫ యికిల్లా ముట్టడివేసి
మూండు నెలయిలడాయింబినంతల్లో సబాబులు యినశురుతబూలు చేస్తుగు
ఠ్రంశిరూపావులు యిచ్చి షముజాతేడపకు సాంగిపోయెను—

చిత్రభానుసంవత్సరంలో అవుకుసంస్థానీకులు మలమీద వుప్పులపాడు తమదిగా వుం
డిపిమ్మట సరకారువారి ఆత్రమించుకొని వుండగా అవుకువారు తిరిగి ఆగ్రామం
ధాకావేసుకొని వుండిరి. ఇట్లా వుండగా తెడప నుంచి అబ్దుల్ హానీంఖాన నవాబు
సాహెబుల వారు మడకశీర్లికి షముజాతోపోతూ వుండి యీవర్తమానం విని
షముజాతో వుప్పులపాటి మీద దిగి హాన్మద్గుండం వారి నికుమ్మక్కుపిలువనంపిం
చినందున కొంతమంది ముఖ్యమయిన సరదార్లను అంపించగా నవాబుసా
హెబుల వారు హానుమద్గుండం యిలాకా సరదార్లతో వుప్పులపాటికిల్లా జా
గృత్తగా హాల్లా ఎక్కి తోంతు మా స్వాధీనం అయ్యేయత్నం బాయతమని షర్తా యిం
చినందున అదేప్రకారం నవాబ్సాహెబుల వారి హోజరు మాపేరిట వుండగా
నాయికు నెలయితూవ ప్పుకుపోట్లాడి వుప్పులపాడు కిల్లా నవాబుసాహెబుల వారి
స్వాధీనం చేసినందున అప్పుడు హానుమద్గుండం యిలాకా సరదార్లలో సానా
మంది హాతం ఐయిరిగనుక నవాబుసాహెబులవారు నిందా దయచేసిపోయిన
133 సరదార్లకుమందికి తగిన బహుమతి యిచ్చి శలవు యిచ్చి అంపించిరి.——

అనంతరం స్వభానుసంవత్సరంలో సంస్థానీకులు బలపతిరెడ్డి గారి కుమా
ళ్ల అయిన రెడ్డెయ్య గారికి రంగారెడ్డి భార్య అయిన పాపమ్మ గారికి పుభయుల్ప

లకు యిమిడికె పడకె స్థళం విడిచి కొంత శిబ్బందిని తూర్పుకె వచ్చి సెసంతాయీ
తుముక్క్యమళ్ల అనే గ్రామం ధాణా వేసుకుని, అక్కడ నుండి మాను మద్గుండం చేరి
సర్బాపురంలో కృష్ణారెడ్డి గారు వుండగా వారి వద్దికి మేము స్థళపుల్లలుమయి
మీగ్రామం చేరినాము. మా విషయానకయినా మా యందు పరామరికె వుంచవ
వెనని కి ఖిశంత్రాయించి వగువారిని అంపించినందున అచే ప్రకారం కృష్ణారెడ్డి
గారు మాను మద్గుండంలో వున్న వ్యవహారస్థులైన రిపురెడ్డెయ్య గారికి ఖర్చుగ
ప్పుట్లకు జొగా మొదలయినవి చక్కగా విచారించి పరామరికె చేసుకునేలాగు
నకౌయిదె పత్రాయిత్రాయించి అంపించినందున అచే ప్రకారం రెడ్డెయ గారికె ఖ
ర్చుగప్పుట్లకు యిచ్చిస్తూ పరామరికె శానువుండిరి. ఇంతలో సెనంసంస్థానికు
134 రాలయిన పాపమ్మ గారి తట్టు నుంచి కేశవరెడ్డి అనే సరదారుడు కొంతకర్ణా
టకం బారుగుర్రం ఫో పుసరం జా ముఫో తారణ సంవత్సరంలో ముక్క్యమ
ళ్లకిల్లాకు ముట్టడి వేసినందున కిల్లాలో వుండే రెడ్డెయగారి యిలాకా దార్లనున్న
కేశవరెడ్డి గారికి నిలదాయితయి కిల్లాలో వారికిని భావుపెకమాను మద్గుండంలో
వున్న రెడ్డెయగారికి వర్తమానం చెప్పి అంపించినందున అప్పుడు రెడ్డెయ గారు స
ర్బాపురానకు కృష్ణారెడ్డిగారి పేరిట సెనంయిలాకౌ కేశవరెడ్డి షము జువచ్చిము
క్క్యమళ్ల ముట్టడ వేసి జబర దస్తు అయివునాడు. మా యిలాకా దార్లకుని భా
వుపేనట్టుగా వున్నది గనుక యిటువంటి వేళల్లో మీరు సకెలవి[illegible]ము. కుమ్మ
క్కు చేసినట్టు అయితే యిదివరకు మాకు నడిపించిన ఖర్చులకున్ను ముందర శి
బ్బంది ఖర్చుకున్ను ముక్క్యమళ్ల గ్రామం మీకు స్వాధీనంగా వ్రాసి యిస్తామునాము.
అని కౌయిదె వ్రాయించి అంపించినందున కృష్ణారెడ్డిగారు తమ తమ్ములయి

న వెంకటాచలపతిరెడ్డిగారికి తెంతభటులు కొనాన్ని, నూరు గుర్రం, జంగ సరంజా
మా రస్తుసహాయిచ్చి అంపించి నందున వెంకటాచలపతిరెడ్డిగారు రాతోరాతు
ముత్యమళ్ల మీదికి పోయి ఖ్ఖాలమీదపడి నందున వుభయ తృపులు తెచాలాయు
35 ద్ధమయినందున బహుమంది హతంఅయి కేశవరెడ్డి యిలూరా చిన్నపరెడ్డి అనే స
రదారుడు వారు అయినందున నెసంవారి ఫముజు విరిగి సందులలో పెనత్న్యా
వేసి పోయెనుగ నుత ముత్యమళ్ల గ్రామం రెడ్డియగారు మానుమద్గుండం వారి
కి వ్రాసి యిచ్చినందున వీరి స్వాథీనమౌఆయెను. మరి కొన్ని దినములకు రెడ్డె
య్యగారు సమాధానపడి వారి స్థలం చేరుకునిరి.——

అనంతరం సర్వధారి సంవత్సరంలో నెసంసంస్థానం తాయూకు రంగారెడ్డిగా
రి కేత్తకోటలో వీరి తాయాకు కేశవరెడ్డి అనే సరదారుడు వుండి సరకారు దేశం
లో నుకానాషరారతు చేస్తున్నా యింకా తిగరు కేందనూయి తాయూకాసహా
పుడుత్రు వంచేస్తావున్నందున కేశవరెడ్డిని పట్టి వేయని అబ్దుల హాపింఖాన వా
బేసాహేబుల వారు యత్నంచేసి కేందనూయి మొనవర ఖాను ట్లో గుత్తి ముత్రా
యము గొంగి, ఆదవెసే బసాలత జంగను పిల్పించించుకే నాల్గను బాలపము
జాయెత మయి కొత్తకోటం కిల్లా మీదికి లడాయాకి పోతూ వృష్టారెడ్డిగారిని కు
మ్మకు పిల్పించి పించినందున బ్రాంబి జమీయ్యాము తోపాయిచ్చే వేళ యినందున
మీరు సరకారు ఖయిదులో పోటుమా వారదార్లు గనక కిల్లా వాస్తగతం అవ్వ
36 యొచన చేయమని ఫర్మాయించి తోటకు దక్షిణం తట్టు మోర్చా చూపించి
నందున మోర్చాశాయ్యాం చేసుకొలడాయిస్తూ కోటముందర బావి తీస్తు
ల్లాలోకి తస్తుపోకుండా పేరుచేసి హోమ్లా యెక్కి వృష్టారెడ్డిగారి ర్షుండా ముందు

గాంవేసినందున కిల్లా వీరిస్వాధీనం బాయినందున కేశవరెడ్డిని పట్టుకహావేంబా
సాహేబుల వారు కృత్తికోటకిల్లాలోతమతట్టునుంచి థాణా వున్నమనుష్యుక్ని చేసి
ము రాత్రాపు మొదలైనషుబా దార్లకు మొవరెవరిష్ఠ ఖాలకు శలవు యిచ్చితమ
ష ముఖాతేడుపకు సాగిపోయినాక పెద్దారెడ్డిగారు తమకార్యభాగాలలో నిండా
తేష్టపడినారని సరఫరాజు చేసి ఘనుగబహుమానం శిరోషావు యిచ్చిపో
యిరి ——

అనంతరం నొసంసంస్థానీకులు జయరామిరెడ్డిగారు, పాపమ్మగారికి తమకు
యిమిడికె పోకసర్వాపురం చేరివుండగా వారికి తగినస్థళం చూపిం ఖర్చు వె
చ్చాలకు పరామరికె చేయిస్తూ వుండిరి. మరికొన్ని దినములకు విరోధిసంవ
త్సరం జ్యేష్ఠ మాసంలో జయరామిరెడ్డిగారి తోడబుట్టువు అయినసోమ
లమ్మగారిన్ని వివాహంచేసుకునిరి. ఈ నెలలోనే బహదరు వారి తాలూకు
మీరుసాహేబు షముఖావచ్చి సర్వాపురం కిల్లాముట్టడి వేసి లడాయీ చేసి
నపిమ్ముటసలాబు అయిన జరువప్పించుకగుర్రం శిరోషావు యిచ్చి సాగిపో
యిరి ——

సదరపెద్దారెడ్డిగారు ప్రభుత్వం చేస్తూ వుండగా విరోధిసంవత్సరచై
త్ర బహుళ ౩ యి తేదిన రాజ్యం బహదరు వారికి సంఘర్షణ ఆయె ఆ తర్వాత బ్దు
లహాబీ. ఖానుని వారుపట్టుపడిన మీదట బహదరు వారు సంస్థానీకుల అంద
రిని పిలుచుకుతు వచ్చిరుజ్జూ తమ్మని పర్వానాలు వచ్చినందున మరికొన్ని
దినములకు పోవలసినఅగత్యం వచ్చెగన్కయాం పెద్దారెడ్డిగారికి కుమా
ర్లు చిన్నవార్లు అయినందున పరితపమ్ము య ఆయిన వెంకటాచలపతిర

డ్డిగారిన్ని స్త్రీలున్ను వుంచి వెంబడిన వెన్ని మూర్ఖ భటజనం నగారా ఢక్కా నిశాను
లు బయిరఖులు భల్లు చెప్పుదార్లు యింవా విశేషం సన్నాహము చేస్తు తదుపమొతా
వు విరాదికి పోయిన వారు వారి దర్శనం ఇయి శలవు ప్రకారం యిస్తారు లో
ది గి ప్రత్యుపాదర బారువస్త్రా పాతాయా వుండె తాలూకా విషయం నకు మెన్నిరూపా
పాయికేలు మాన్యపల్యాలు గడిపినందున ఇందుకుతగిన సవాలు గడుపుతూ ల
స్తారు వెంబడిన శ్రీరంగపట్నం పోయి ఇక్కడ చేరిన పేష్కు తాలూకు మజుకూ
రు షెపుశేశ్ బాబు స్వాలు గడిపినందుకు ఆ వారివారు మారూజు చేస్తు తాలూ
37 కా విషయానకు నజరు షెపుశే స్సువర్గ గిరాని ష్కరుషు చేసివాను మత్కుండం తాలూ
కుగ్రామాదులు సర్వాష్పురం, తలుచపాడు సములు కు తమ్ములు పర్వానా చెప్పిరజ్జి
సన్ ౧౧౯౩ కి జులీ ముతాబకు వికారిసంవత్సరం షెషుతసున జరా గ్రామ ౪౦౦౦
యిరువై నాల్గువేల రూపాయలు చెల్లించుతు నిమామూలు ప్రకారంగా వవిరు
షు ంవర్గ గిరా అనుభవిస్తూ వుండమని వ్రాసియిచ్చిన పర్వానా యోజరు వున్నది.—
అప్పుడే కృష్ణారెడ్డిగారికి జావర్మ నెల ౧కి గ ౧౦౦ వెబ్బను మందికి వోజరీచూ
చుత జంక్కినెల ౧కి, గ ౧౫౦ వెబ్బను యీప్రకారం ఇక్కడివారి పనిలో వేమరవోజ
మీ వ్వూయమా వున్నియన్నుకు సదరవారు వ్రాసిన మేరకు యిస్తూవచ్చిరి. బద్దవాడ
రు వారి వెంబడి యిష్టరు యేమకూడాలేరు కాదు మొంతాంచారాయి కిల్లా మీదలడాయి
అయ్యేటప్పుడు కృష్ణారెడ్డిగారు మంచి యేమకూడా శానా కష్టపడినందున నున్ను
వేయూరికి కిల్లా మీదలడాయి అయ్యేటప్పుడు సాదరా సోదరా మోర్చా చూచినం
దున ఇక్కడ వీరిమంది కెంత బాయాఇయి ఇటుతర్వాత వందవా సిలడాయి
లో శానా కష్టపడినందు నున్న ఇటు పెమ్మట కుంభకోణం ల్లో ధాఖావుంచి

138 డగా యెదుటివారి షముడా విస్తారం వచ్చి మెరాయించి ప్రాణావిడుపించవలెనని
లడాయి షురువ్వాచేసినందున వుభయదళములలో శానా హతంఅయి. యదటి
వారికి యెంతతుమ్మనక్కు విశేషంవచ్చినప్పుటికి నిన్నివీరు జాగాయి అప్పుకవారిని
రగచొంవి వారిసంజా మాతెంత వీరికి హాస్తగతంఅయిన యింతలో బహాదరు
వారికి తుంభకోణంలో వున్న కృష్ణారెడ్డిగారి షముజు నంగనీము వచ్చిమె
రాయించి లోపరచుకున్నారని ఖాజావీ ఖాబరు నియెకా యెకి తెంతషముజు
తొ ఖానవారి తుంభకోణం చేరేటప్పటికి కృష్ణారెడ్డిగారు యెదురుగా
పోయి తమతు హాస్తగతంఅయివుండే గనీవుల సరంజామా నజరు గుజ
రాయించగా బహాదరువారు చాలా సంతోషపడి మూడునాలుగు జాగాయి
ే చాలా కష్టపడినారు. అని మిక్కిలి తారీఫు చేసి తత్క్షణమే కృష్ణారెడ్డిగారికి
బహుమతియిచ్చి మందికి నూరార్లయినాము నుల్లిమొనగాండ్లకు పెండికెట్లు
139 ఇం నలుభయింటికి యీపట్లు పెండిగన్నెరుల్లవరదయచేసి సరంజామా మీసు
ద్దాయినాము యిచ్చినారు. సదరు కృష్ణారెడ్డిగారు యీమోహాము వెంబడి
వుండి సకల దిక్కులావుండే విరిగినందున దేవానకు అశక్తతఅయి క్షయసేపా
కవర్ధను సోంభకృతు సంవత్సర పుష్యమాసంలో కాలంచేసెరి. ——
~~[illegible]~~ వీరి తమ్ముయి వెంకటాచలపతి
రెడ్డిగారు యింతకులోగానే వివాహంచేకవుండి కాలంచేసిరి. ——
అయుపిమ్మట కృష్ణారెడ్డిగారికి కుమారుడు అయిన బుచ్చిరెడ్డిగారు బాయి
యిగన్నాథా యీకాలంలో వుండి తమతమ్ముచూంచి తెంత శిబ్బందిని సరదార్లను
చిపుసమ్మానువాడిలుష్కరు వెంబడివరిజరుపుంచి వుండ్రుగన్నటిపు [illegible]

సువారు నున్న బుచ్చిరెడ్డిగారి పేరను మొఖాసాయిా యింకా యున్నంతావరకుసం
వగైరా మామూలు ప్రకారం అనుభవించుచుండుయూ వుండమని పర్వానా దయచే
సి యిచ్చిరి గనక్కు అనుభవిస్తూ వుండగా యింతలో శోభకృతు సంవత్సరమా
40 ఘు॥ శు॥ ౧౨ గుత్తి షరుజుదారు సయిదు వుమ్మరు గారు బనగానిపల్లె ఖాణా
వెస్కువచ్చే యప్పుడు ముక్కమల్ల గ్రామం నొసం యాయింకా లో విరువై సంవత్స
రము లనుంచి హనుమద్గుండం వారు అనుభవిస్తున్నారని నడమాత్రపు వారిచే
ప్పుడు మాటలు విని ముక్కమల్ల ఖాణా వెస్కునె సంయాయింకాలో గడ శుభకృ
తు సంవత్సరం లోనే సరకారు జప్తి యియ్యా వుండెగనక్కు తే ఆగ్రామము న్నెను
సంయాయింకాలో కి దాఖలు చేసెరి.

హనుమద్గుండం వగైరా గ్రామాదులు, సర్వాపురం తప్పు పాటి సముదాయము సహా క్రోధి
సంవత్సరం వరకు జారీగా అనుభవిస్తూ వుండిరి.

అనంతరం విశ్వావసు సంవత్సర పై శాలివాహన సంలో గుత్తి షరుజుదారు సయి
దు వుమ్మరు సాహేబులవారు షరుజు తూవచ్చి హనుమద్గుండం గ్రామాదులు ఖాణా
వెస్కు సర్వాపురం యాయింకా బహాలీ వుంచి షరుజు వెడిపోయెను.

41 తరువాత బుచ్చిరెడ్డిగారు సర్వాపురం తెలుపాడు సముదాయముల విచారణ తమ
తప్పు నుంచి ప్పువ పోరస్తుల వుంచి యాయింకా లో రూకపాటి తెయివసూలు చేసి సయి
దు వుమ్మర సాహేబు కే బులారిచే యించిన రూకలు చెల్లించుకుని నలువు యి
చ్చి తామసరం చూవే మొకాడా కాళ్ళమాస్తె వారి యాయింకా విరూరిలో స్వభించె
స్తు వుండెరి.

తదనంతరం సర్వాపురం తెల్లుపాడు సముదాయము రెండు గుత్తి నుంచి షరుజు యివ

చ్చి విశ్వావసు సంవత్సరం ఆశ్వీజ మాసంలో ఖాగా వేస్తు పట్టికొండ నుంచి వచ్చిరి—
ఈ బుచ్చిరెడ్డి గారుకే ఒక సంవత్సరంలో జంబుల మద్దు దుడియం పర్నె రామేని
గ్రామాదులు దోచినారు.

ఆ యుపిమ్మటు బుచ్చిరెడ్డి గారు విరూరిలో వుండి నైసం సంస్థానీకులు జయరామి
రెడ్డి గారు వంగాలలో వుండగా పిలువ సంపించి తమయొద్ద బుట్టు ఇయన చ్ఛాబు
శమ్మగారిని వారి పరాభవ సంవత్సర జ్యేష్ఠ మాసంలో వివాహం చేసియిచ్చిరి. త
రువాత విరూరిలో బుచ్చిరెడ్డి గారు సాయిసరంజాము వుంచబడిన వారి యామె
త జమియ్యతు ఆయన శ్రావణ మాసంలో నువచ్చి కొత్తకోట కు తెచ్చపాడు ఖాగా వే
142 స్తు సర్వాపురం కిల్లా మీద నుసులతాను వారి ఫముజు యిలు డాయిస్తూ వచ్చి సర్వా
పురం కిల్లా వినహా రెండు సముతు గ్రామాదులు బుచ్చిరెడ్డి గారి స్వాధీనం గావుం
డెను. కార్తీక బ॥ ౧౦యు సదరవారు బుచ్చిరెడ్డి గారి మందిసరదార్లు వచ్చి పేరుసా
ము, వెలుతుర్ల, కెమ్మిగుండ్ల ఖాగా వేస్తు సులతాను వారి ఫముజు తోలడా
యిస్తూవుండె. పుష్య బ॥ ౧౧యు బుచ్చిరెడ్డి గారు కొత్తకోటలో అశక్తత యయి కా
లం చేసిన వర్తమానం వచ్చినందున సదరు మూడు కిల్లాలు ఖాగా విడిచి మాఘ
శు॥ ౧౦యు మందిసరదార్లు యార్పు కొత్తకోటకు సాగిపోయిరి.——

సదరు బుచ్చిరెడ్డి గారు చనిపోయిన పిమ్మట కౌళవాస్తే వెంకటప్ప నాయని వారికి వారి
కె మాంళ్లు అయిన తిమ్మానాయని వారికి సరివడతప ముజు బందుబస్తు తిమ్మానాయని
వారు పామూరు. విరూరు ఖాగా వేసుకున్నందున విరూరిలో వున్న సాయిసరంజామ
సన్నదు సూత్రాయి వగయిరాలు ఆ దవాయిలోను పోయెను——

అనంతరం పుష్పారెడ్డి గారి తమ్ముడు అయిన వెంబులిరెడ్డి గారి మనుమడయిన

13 వెంకటాచలపతిరెడ్డి గారికి తల్లాటిప్పుల్లారెడ్డి కుమార్తెలు అయిన వెంగమ్మ అంకమ్మ
గార్లిద్దరి వివాహం అయిన పిమ్మట నుపరాభవ సంవత్సరం జ్యేష్ఠమాసంలో గాంచు
తి సర్వాపురం తేసుబా కిల్లాదినవారి రెడ్డి సర్వాపురం తల్లుపాడు సముతులు గ్రామా
దులు ప్రభుత్వం చేస్తూ హౌవలీరు సుంవగయిరా అనుభవిస్తూ వున్నంతలో ప్ల
వంగ సంవత్సర భాద్రపద మాసంలో టిప్పుసుల్తాను వారి ఫయుజు వచ్చి మెత్త
మోంటు కిల్లాలు డాయించి రధా గావేస్తూ తాలూకా జప్తికిందను తెచ్చిరి. అటు
తర్వాత వెంకటాచలపతిరెడ్డి గారు నల్లమలలో కొన్ని దినములు వుండి అ
నంతరం కృష్ణాతీరం దాటిపోయిరి——
అనంతరం వెంకటాచలపతిరెడ్డి గారు సౌమ్య సంవత్సరంలో కృష్ణ ఆవల నుం
చి వచ్చి తల్లుపాటి తాలూకు గంగయపల్లె కుపర్ణుటిగా నలమల అంచున దూ
రగా తంభాలవద్ద జమీయ్యతుతో వుండి తల్లుపాడు, సర్వాపురం తాలూకా వగను
రూంతపాంతి కెలు వప్పించుకుని పోరుమామిళ్ల పరగణా బద్వేలు పరగణా
శిద్ధవట్టం గ్రామాదులకు హౌవలీరు సుంవగయిరా తీస్కుంటూ కాలక్షేపం చేస్తూ
వుండిరి. అటుతరువాత సాధారణ సంవత్సరంలో మొగలాయి ఫయుజు పెకా
144 యుద్దౌలా రాజా తేజవంత చిమా తరువారు ముజఫరనముల్కు గారు దేశంలోకి
వచ్చినందున సదరు వెంకటాచలపతిరెడ్డి గారు మోంయుద్దౌలా వారి ఫయుజు
వెంబడి తమ తట్టు నుంచి నాల్గు ఆయిదు నూర్లమందిని బంగిసరంజామా
మొదలయినవి సరదారు నిచ్చి అంపించినందున వారి వెంబడిన పోయి బమ్మం, శిద్ధ
వటం, గుర్రుకొండ పరియన్తం విహాబత్తు యిచ్చి లడాయీలలో చాలా కష్టప
డుతూ వుండగా మోయుద్దౌలా వారి భేటికి వెంకటాచలపతిరెడ్డి గారు పోయి

తమ హోయిలా హావాయి అర్జీ చేస్తే హానుమద్గుండం, సర్వాపురం, తల్పపాడు గ్రా
ములకు షేషు కేసు నజరానా ౧౦౦౦౦ వేల రూపాయలకు తబోబులు అయి
వెంబడి మెంతశి ల్పందిని సరదారు లను వుంచి తాము వచ్చిన సదరు గ్రామా
లు ఖాజానా వేసుకే మామూలు ప్రకారం కావలి రుసుం వగయిరాలనుభవిస్తూ
వుండిరి. విరోధికృత్సంవత్సరంలో సదరు వెంకటాచలపతిరెడ్డిగారు తమ
కు సంతానం లేకవుండగాను వెంబుళ్ళారెడ్డిగారి తమ్ములు అయిన పుల్లారెడ్డి
గారి వంశీకులు అయిన చిన్నవార్లు వుండగాను పుత్రస్వీకరణం చేసుకోవ
ననివుండిరి.——

145 అటుపిమ్మట వెంకటాచలపతిరెడ్డిగారు అశక్తులయి విరోధికృత్సం
వత్సర జ్యేష్ఠ శు॥ ౯ యి కేలు చపోయి కాలం చేసిరి.——

అనంతరం వెంకటాచలపతిరెడ్డిగారి భార్యలు అయిన వెంగమ్మగారు వీరి
చెల్లెలు అయిన అక్కమ్మగారు వీరువుభయులు యేకగ్రీవంగా వుండేసరకి
రుకు రుజువాకే అయిపాయిత జూరుకు తగువార్ని అంపించి జవాబుస్వాలు చే
స్తూ హానుమద్గుండం తాలూకా సర్వాపురం తల్లపాడు తాలూకా కావలి రుసుం
వగయిరాకు సన్నదు తెప్పించుకు రూకపోతికెయి చెల్లిస్తూ వుండేనంతల్లో
ము జూషర నమల్లగారు జబరదస్తు అయి నెసంవత్యాలవాడ్లు అప
కు, మూడు సస్తానాల వారి చేత మూడు గ్రామాలు తీస్తు హానుమద్గుండం తా
లూకా పయికి అబ్బయాపురం గ్రామం తమ స్వాధీనం చేసుకునిరి. ——

విరోధికృత్సంవత్సరంలో కబూలా దీరూకలకు తె మోయుద్దాబావారి
కి చెల్లిస్తూ వున్నంతల్లో ముజూషర నమల్లగారికి తడుపసుబా అయినందున

మాముల ప్రకారం రూకలు చెల్లిస్తూవుండిరి.——

~~ఈ~~ అక్కమగారు మురుపంటి, గొల్లలవుప్పలపాడు, వగయిరా గ్రామాలు దొం
చినారు. అక్కమ్మగారు నర్సాపురం సముతు పయికి శింగరిపల్లె పాలెంలో
వూరికి పశ్చిమం చెర్వు కట్టించినది.——

అయిపిమ్మట పింగళ సంవత్సరంలో వెంగమ్మ, అక్కమ్మగారు, వారిపెని
మిటిగారి ఆజ్ఞప్రకారం వెంబులిరెడ్డిగారి తమ్ముడు అయిన, పుల్లారెడ్డిగా
46 రి వంశీకుడు అయిన, నారాయణరెడ్డి కొమార్లు అయిన కృష్ణారెడ్డిగారిని
దత్తత్వం చేసుకోవలెనని వుండిరి. ఇంతలో ముకుశరనముఖ్యగారు జా
స్తీరూకలు తమ్మని తగాదా అంపించినందులకు తాలూకా నాదారుకెం
దను వున్నవిసు దామాందు రూకలు తన్నిను జాస్తీ రూకలు మమ్మించి కాదని
జవాబు సవాలు చేయించినందులకు వారు జబరుదస్తులు అయివా నుమర్ధం
డం, నర్సాపురం తాలూకా జప్తీకిందను తెచ్చుకోవలెనని షుముకును
అంపించినందున నిభావుపేకేసాలు సరంజామా యీవలసన్నదులవ
గయిరా విడిచిపెట్టి మొకాయికీన కాళహస్తివారి శీమపామూరు తాలూ
కే కిమ్మిలో స్థలం చేస్తూవుండిరి. మరికొన్ని దినములకు వెంగమ్మగారు
అశక్తత అయివుండి, ఈగడు దత్తత్వం చేసుకోవలెనని వున్న సంగతి
కి ప్రతిపతం స్తళాంత్రంలో ఆయెగదా? ముందర నయినా ఆ ప్రకారం చేసు
కోవలసినది. అని వారి చెల్లెలు అయిన అక్కమ్మగారితో చెప్పి పింగళ సం
వత్సరపు పుష్య బ॥ ౧౦ యి కిమ్మిలో కాలంచేసిరి.——

అనంతరం కాళయుక్తి సంవత్సరంలో అక్కమ్మగారు తూర్పునుంచి వచ్చి

నెసంవారి తాలూకా కొత్తకోటకు ప్రవేశం అయి యీగా వారిపె నిమిత్తము-
నే వెంకటాచలపతిరెడ్డిగారు, వీరి జ్యేష్ఠ భార్య అయిన వెంగమ్మగారు వుభ-
యత్ర్పులుగా ఆజ్ఞ యిచ్చిన ప్రకారం పుల్లారెడ్డిగారి వంశీకులు అయిన నా-
రాయణరెడ్డి కొమారుడు కృష్ణారెడ్డిగార్ని నెసంసంస్థానం నారసింహారెడ్డి
147 గారు వుయ్యాలవాడ మజిరీ మాల్లారెడ్డిగారు, వీరి వుభయత్రులకుయు
రుకపరచి దత్తత్వం చేసికొనిరి.——

అటుపిమ్మట సిద్ధార్థి సంవత్సరములో రాజా చందూలాలు వారికి కెడపను-
బాకి అయినందున తగువార్ని పంపించి జవాబుసాల్వాలు చేసుకుని, మామూ-
లు ప్రకారం రూకలు కట్టబూలాతిలె య్యాహానుమద్గండం, సర్వాపురం, కలుచ-
పాడు సముతులు కావలిరుసుం వగయిరాకు స్సన్నదు తెప్పించుకొని రౌద్రి
సంవత్సర మార్గశిర మాసం పరియన్తం రూకలు చెల్లిస్తూ వుండిరి. అటుతరు-
వాత పుష్యమాసంలో కెడపరాజ్యం కుంపిణీ వారి స్వాధీనం అయినందున స-
మస్తానీకుల మారి ఫత్తునగ్రామస్థులగుండా మొగలాయివారికి చెల్లుబోగా
నిలిచిన అల్పాస్వల్పం రూకలు దుర్మతి సంవత్సరం వైశాఖ మాసం నరికి కుం-
పిణీ వారికి రూకలు చెల్లించెను. అటుపిమ్మట జ్యేష్ఠ శు ౧౧ లు యీ తాలూ-
కు కుంపిణీ వారు జప్తి చేసిరి. హానుమద్గండం తాలూకా కోవిలకుంటకు దా-
ఖలు అయినది, సర్వాపురం, కలుచపాడు సముతులు బద్వేలుకు దాఖలు
అయినది. యీవల సన్నదులు వెక్షపత్రములు వగైరాలు నెసంసంస్థాని-
కుల. తా॥ కొత్తకోటలో వుంచి వుండగాను కుంపిణీ వారికి ఖాళాప-
డినందున ఆ కాగిదపత్రములు పోయినవి.——

148 అనంతరం తర్వాయి మండ్రోయి సాహెబుల వారికి అర్జీ వ్రాయించి వకీలు నుఅం
పించి తమవారి హవాయి అర్జు చేసుకుంటేనే వెంబడి జూపెట్టుక వుండినందు
న తర్వాయి సాహెబుల వారు తెలియుల కుంటు వగయిరా హావాలాతోలు జమా
బందీల నిమిత్తం తిమ్మానాయని పేటు కేసు పోతూ హనుమద్గుండం సమీపా
న వచ్చి వుండిరి. తను తవకీలు హాజరు వుండి స్థళం వర్తమానం మెరువేపర
చినందున హనుమద్గుండం తోటులో వచ్చి వీరి మహాళ్ల వగయిరా చూచి
మీద గోలను తిమ్మానాయని పేటు మొకామును కేవెంటు బెట్టుకోరమ్మని శెల
వు యిచ్చినందున వారికి మాళ్లు అయిన కృష్ణారెడ్డిగారి స్థళములో వుంచి
అమ్మగారు పేటుకు పోయి తర్వాయి సాహెబుల వారి దర్శనం అయి ఆ హవా
యి మారూంజు చేసుకున్నంతల్లో నిండా దయచేసి తవజీ మొకరరు వేసి సన్న
దు వ్రాసి యిచ్చిన వివరం——

౧౦౦౦ సంవత్సరం ౧కి రహితలు ౧౦౦౦ చెప్పున తోవిలు కుంట్లు తాయా
రా తహశీలు దారు మారిఫత్తున యిచ్చేటాగున సన్నదు వ్రాసి యిచ్చిరి——

౨ ౧॥౦ దసవందం పొలం——

౨ ౦॥౧ హనుమద్గుండం పొలములో——

౯ ౪ వండి——

౨॥౦ రామయ్యగారి చేనుస్థళం——

౨ ॥౧

149 ౨ ౦॥౧ యర్రగుడిపాలెంలో పుల్లారెడ్డిగారి బావికిందను

మండి——

||:|

౦/౩ వెలుతుర్లపాలెంలోను అక్కమ్మగారి తోట

నేటి కింద సుమారు——

౨౧||౦కి——

వివరం——

౨౦|||౩ తరి——

౨||౧ బుమిగి——

౨౧||౬

ఈప్రకారం దుర్మతిసంవత్సరం లగాయతు శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౭౩౩ అగునేటి ప్రజోత్పత్తినామసంవత్సరంవరకు అక్కమ్మగారు వీరి తమ్ముళ్లు అయిన కృష్ణారెడ్డిగారు అనుభవిస్తూవున్నారు. కృష్ణారెడ్డిగారికి వివాహం కావలసినది.——

ఈప్రకారం తవజ్జి నిష్కరుషు లయ్యేటప్పుడు కేర్నలుసాహేబులవారి తీర్పు చేస్తున్నది, బహుజనం జీవించవలసినది ఖర్చు తక్కువ స్వల్పంగా శెలవుయిస్తేవి. అని చెప్పుతున్నంతల్లో మీ తాలూకా నాదారి కిందనువున్నది. వేరేజు భర్తయైన తరువాత నమాజార్ప వ్రాయించి అంపించి భేరీజు ప్రకారం మనుకుంటే తప్పించి యిప్పిస్తూవున్నామని శెలవు యిచ్చివుంటే యింతలో కేర్నలుసాహేబులవారు హాజరుకుపోయినందున యీగానిష్కరుష ప్రకారమే అనుభవిస్తూవున్నారు.——

వ్రాయించినది యెగ్గోను గోవిందప్ప——

150 ఈ జమీందార్లవద్ద యెంత తాహ్తాకులు నకలువున్నది అందు నకలు దిగువ వ్రాసినది అందుయిక్కను నిర్దాఖలాయి వ్యత్యాసంగావున్నవి.——

కయిఫియ్యతు నామా అరియపరెడ్డి పుల్లారెడ్డి గారికి పయిడితాళ్ళు యిప్పెంయ, గ్రా
మాదులు జపాగీరులు అయిన వివరము. ఘండికోట దుర్గం పెమ్మసాని తిమ్మానాయ
డు యేలుచూవుండెను. వారికి తలారులు అయిన వేములవారు కామలాపురం తాలూ
కె గ్రామ గ్రామాలు ... నూర్జిరు తాళ్ళు గ్రామాదులు, నందిమండెలం గ్రామాదులు యా
వత్తు వుపద్రవం చేసూవుండెను. ఆ దేశం అరాచకమయి వుండెను. ఆ పెమ్మసా
ని తిమ్మానాయడు ఆ తాలూకా ప్రభుత్వం చేస్తూవుండెగనుక యింతలోగా
ఆ కొండనుంచి బాదషహావారు నెకనాంఖ బహదరు అనెసరదారు గోకొషము
జమందిని యిచ్చి యీప్రాంతములు వుండే దుర్గాలు సాధించేనిమిత్తం సతలుకు
యర్త్రా రికెయిచ్చి అంపించినందున వారు వచ్చి ఘండికోట దుర్గం మీద తిమ్మా
నాయని వారి తూను శానా దినములు లడాయించి ఘండికోట దుర్గం సా
ధించి, తిమ్మానాయని తెగి పడ్డ కు ... డు అరాచకార్యము ... అరియప
డి పుల్లారెడ్డి గారుకి ... దనులడాయిలో సుతష్టపడినందున బహుమానం
ది చావ్వ్యలగా యీయి అయినందున నెకనాంఖ బహదరువారు తాబురూమా
చిదంయ చేసి ఘండికోటనుంచి తాము సిద్దవట్టాన తమపాలితూ పుల్లారెడ్డిగా
రి మెంబడి నపియిచుకపోతూ కామలాపురం, చెన్నూరు వగయిరా తాలూ
కులు అరాచకం అయిన గ్రామాలు చూచి యీ గ్రామాదులు యిప్ప్తెకారంపో
షు కావలసిన సబబుయేమి అని యాదంచేసి రిగస్తు అప్పుడు యీ పుల్లారెడ్డి
గారు యీ గ్రామాదులకె యిస్తియ్యాతు అర్జి చేసినది వేములవారు పెమ్మసా
ని తిమ్మానాయని ఆసరా చేస్తూ యీ గ్రామాదులు యీవేళ్ళలు ధాయించి అరా
చకం చేయించి సినారు. వారి వుపద్రవం యిక్కడ శానా వున్నది. అని యీ

వర్తమానం వారితో మనవి చేయగా వారు యీ సమాచారము యింతూ వత్తు విని వే
ములవారు యెక్కడ వుండెడిది. వారి గ్రామం వేములు యెక్కడవున్నది. అక్కడి
కి పోయి వారిని వుట్టుకొని పోదాము అని చెప్పగా అందుకు పుల్లారెడ్డిగారు చె
ప్పినది. వారి గ్రామాదులకు మనము పోయి వారిని సాధించేదానికి ఆ గ్రామాదు
లు మహాంతము యినె అరణ్యము. వారు మనకు లొంగుపడే దివారు. వారిని వుండి
కొండ తుడుపులు వనందించినప్పుడు అప్పుడే వారిని బందోబస్తు చేయవలసివుం
డెను. యిప్పుడు అవశ్యము యిది వెదుకు అని చెప్పగా నే క్షేమంగా బహాదరు వారు యీ మొద
151 లగు సంగతులు యీ యావత్తు విని ఆయి చొంచినవారు మనము శీఘ్రవత్తుమునకు
పోవలసిన దిల్లని పోరాబడము చూతూ వచ్చి చన్నూరు దక్షిణాంగా మైదానం
జాగా బాగా వున్నందున అక్కడ సేనా బస్తరు యీ వత్తు దిగి, అక్కడ భూమి
రమ్యముగా వున్నది చూచి యిక్కడ వక పేట కట్టించవలసినది అని ప్రయత్నించే
సి యీ పుల్లారెడ్డిగారిని చూచి మేము యిక్కడ పేట కట్టిస్తూన్నాము. మీరు సరకారు వ
నిమిత్తం కష్టపడి పేరు సంపాదించినారు. వుండి కొండ దుర్గం మీద నున్న మా సమస్త సర
కారు వనిమిత్తం వెళ్తివెతుకుండా కష్టపడినావు. మాకు యీ ప్రాంతముల కున్న గ్రామా
దులు జహాగీరు యిస్తున్నాము. అని దయచేసి బహుమతి యిచ్చి అప్పుడు పయిడికొ
ల్యాతాయూకా యిప్పపెంట గ్రామాదులు సన్నదు జహాగీరుగాను వ్రాసి యిచ్చినది
గ్రామాల వివరము —

పయిడికొల్యాతాయూకా ౧ మెండూరు — ౧ చినపల్లె ౧ యఱ్ఱగుడిపాడు
౧ తేసుపాపయిడికొల్ల — ౧ చాబోలు — ౧ డొండపాడు ౧ సుంకేసుల
౧ తుమ్మలూరు — ౧ తెలవలి — ౧ మెచలం ౧ నవలంగమపల్లె

౧ గంగవరం — యిప్పెంటు గ్రామాదులు

౧ తప్పెలు ౧ యిప్పెంటు ౧ మేలుములపల్లె ౧ తాటిమాకులపల్లె

౧ పాపెంపల్లె ౧ కొంపల్లె ౧ రుద్రాయగారిపల్లె ౧ బొగ్గులపల్లె

౧౮ ౬

— ౯ గ్రామాదులు —

ఈ ప్రకారం జవాగీరు యిచ్చి సన్నదు వ్రాసి యిచ్చిన వివరము. స్వస్తి శ్రీ విజ
యాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౫౫౦ అగునేటి శుక్లనామ
సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ ౧౦ యి వ్రాసి యిచ్చిరి గనుక యీ అప్పుల్లారెడ్డిగారు గ్రామా
దులు బందోబస్తు చేసుకుంటూ వుండిరి. అప్పుడు నెకనాంఖు బహాదరు గారు చె
న్నపట్నానికి దక్షిణం పేట కట్టించి నెకనాంఖాదురు అనే పేరు పెట్టి అక్కడ పట్టణం నిర్మా
ణం చేసిరి. మరికొన్ని దినములకు నెకనాంఖా బహాదరు వారు తిరిగి గోలకొం
డకు పోయిరి. యీ అప్పుల్లారెడ్డిగారి శతంలో నిర్మాణం అయిన దిపయిడికొల్లు
౨ తాయీలకు పయికి తప్పెట అనే గ్రామం దగ్గెర పల్లారెడ్డిపేట అనే పేరు పెట్టి పేట
కట్టించి వారు పయిడికొల్లు వగైరా యిప్పెంటు గ్రామాదులు వగయిరా ప్ర
భుత్వం చేసి విక్రమ సంవత్సరంలో అప్పుల్లారెడ్డిగారు కాలం చేసిరి. అటుపిమ్మ
ట వారి కొమాళ్లు అయిన వెంగళరెడ్డి మించిరెడ్డిగారు విషు సంవత్సరంతో
ప్రభుత్వం చేస్తూ వుండినందున అప్పుడు బాదషహవారి తావున అక్కన్న మాద
న్నగారు ప్రభుత్వం చేస్తూ వున్నప్పుడు వెంగళరెడ్డి మించిరెడ్డిగారిని గోలకొం
డకు రమ్మని తాకీదు పంపించినందున వారు వుభయత్రు యిమాం జోరు పోయి బా
దషహవారి భేటి అయిన తరువాత మరికొన్ని దినములకు మేము దూరాభారము
నుంచి యిక్కడికి వస్తే మా తాల్లూకు ఖరాబతం అవుతూ వున్నది. ఇది గాకసర

కారుభారున్నూ అరాచకంగాయివున్నది. ఇక్కడనుంచి సుబాతు మెవరి అయి
నా బాపాపాపలను అంపిస్తే వారి జాగీతులోను వుంచుకున్నాము అని అర్జీ చేసినందు
న అదెప్రకారం మీరుజుములా అనే పటానకు కడపసుబాతు మొకరరుచేసి అం
పించినందున వారి వెంబడిన వచ్చిపయిడికొల్వ యిప్పెంటు గ్రామాదులువగ
యిరా ప్రభుత్వంచేస్తూ వుండిరి. మరికొన్ని దినములకు శుభకృతు సంవత్స
రము లోను వెంగళరెడ్డి మించిరెడ్డిగారు కాలంచేసినందున కడప పఠాణాలాతాకువ
చ్చిన మీరుజుములా పయిడికొల్వ యిప్పెంటు గ్రామాదులు శోభకృతు సం
వత్సరములోను జప్తీ చేసెను.——
~~ఈ~~సంవత్సరం లాగాయతు తీకలుతేసంవత్సరం పర్యంతరం సరకారు జప్తి కింద
వుండెను. అనంతరం వెంగళరెడ్డిగారి కుమాళ్లు అయిన కృష్ణారెడ్డిగారు తమ ~~తాతా~~
తండ్రిగారు ప్రభుత్వం చేస్తూ వున్నప్పుడే ప్రబలుడై యీ కడప సుబాకు వ
చ్చిన మీరుజుములాకు తమ మీసరిపడనందున కృష్ణారెడ్డిగారు గోలకొండకు
పోయి అక్కడ బహుదినములు ఆశ్రయించి యీ కడప పఠాణాలు చేత యిప్పయ్యతు
పట్టివ్రాసి దేశం అంతా మీరుజుములా అరాచకం చేసినాడు అని
బాదుషహా వారి యొను అర్జీ చేసి వ్రాసిన పట్టి యిచ్చినందున బాదుషహా వారుద
టిచూచు కేమ ?జుములా యీ ప్రకారం చేయవచ్చునా అని కోపంచేసి అప్పు
డు కృష్ణారెడ్డిగారిని చూచి బాలా బహుమానం చేసి సుబాకు నీకు సమాధానం
53 అయిన వారిని వెంటబెట్టుకుపోమ్మని శలవు యిచ్చిరి గనుక అప్పుడు కృష్ణారెడ్డి
గారు కడప సుబాకు దావతుఖానుడు అనే మయూనా వారిని వెంటబెట్టుకొప
యిడికొల్వ తాలూకు యిప్పెంటు గ్రామాదులు సన్నదు తీసుకుని దావతుఖాను

ని మొంతోడా కడపప్రవేశం అయి మీరుజా ములాం మీద నష్ట పష్టి త్రాపతంతోయించి
యీాయనను తోగయిరుచేయించి దావతుఖాను డుసుబా చేస్తూ వుండెను. వే
ష్టాశెడ్డిగారు దావతుఖానుని దగ్గెర దివానుగిరీ చేస్తూ యధాప్రకారము ప
యిడికొల్హాతాలూకు యిష్టపెంట గ్రామాదులు యుప్రభుత్వం చేస్తూ వుండె అప్పుడు
శాశ్వతమయిన వివారు నిర్మాణం చేసినది. పయిడికొల్హ గ్రామం పశ్చిమభాగమం
దు చెన్నకేశవస్వామి దేవాలయం గర్భగుడి మాత్రం మష్టు లేకవుండగా తాము ముఖ
మంటపం శిలామంటపం కట్టించి దేవస్థానం పూర్వభాగమందు ఆంజనేయ
స్వామి దేవాలయం కట్టించి ప్రతిసంవత్సరం చెన్నకేశవస్వామికి వుత్సవం చే
యిస్తూ వుండె. ఆదేవాలయం యుష్టూబ్రాహ్మణయిండ్లు వుండేగా యీాయిండ్లు దే
వాలయం [illegible] కట్టు చేసికి ల్లాకట్టించిరి. ఆకిల్లా కట్టించేటప్పుడు వాయవ్య మూ
ల బురుజు పెట్టేటప్పుడు మూడు నాయిగుమాండ్లు బురుజు పడి వెంటిరిగి పెట్టి
స్తూ వుండగా యింతలో గాడె పెట్టే వడ్డె వాండ్లకు శివం యెత్తి నరబలి కావ
లెనని అడుగగా వెంకష్టారెడ్డిగారు యీబురుజు నరబలి కావలెనని అంటూవున్నది.
యెవరిని యియ్యవలెను. నిండు గర్భ గాయి మనము తీస్తూ అంటూ పాపం సంపాదిం
చుకోవలసివచ్చును అని బహువిధములు చింత చేస్తూ వుండగా చిన్నయదు
ల్లెనుంచి సున్నపురాళ్లు గంగి అనే ఆడమనిషి ఘోరతావు తెవచ్చి దేవరా మే
రు చింత చేయవలసినదియేమి. అంతటికి నేను వున్నాను. మీరు మిరాశీభూ
ము యిచ్చేను యీగ్రామాన తుమి రాశి తెత్తే సు నాకు యిద్దరు కుమాళ్లు కొడం
డ్లు మనుముఖు వున్నారు నాకు ముష్టాటికి సమాధానం వున్నది. మా చిన్నవాం
డ్లకు సమాధానం వున్నది. నన్ను యిచ్చి బురుజు పెట్టించవలసినది. [illegible] నిము

నివిచేయుగా అప్పుడు తిప్పారెడ్డిగారు బహువిధములు వద్దు అని చెప్పగా ఆ దివి
నతే అన్నిటినేను మిరాశి గలదాన్ని రాజ్యంలోను నాపేరు నిలువవలసినది అని చె
ప్పినందున ఆ గంగి తమవాళ్ళు మొదలయినవాండ్లను పిలువనంపించి, మీ గంగి యీ
154 ప్రకారం చెప్పుతున్నది. మీకు సమాధానమా అని అడిగితే వాండ్లు మాకు సమ్మ
తం అని చెప్పినందున వాండ్లకు తగిన బహుమానం యిచ్చి యీ గంగికి మంగళ
స్నానం చేయించి దాన్ని మళ్ళా నాలుగు వీధులు వూరేగించి వాయిద్యములు బురు
జుకింద తూర్పు నడబెట్టి పయిన మన్ను వేసి బురుజు కట్టినందున అటు పిమ్మట బు
రుజు నిలిచినది. యీ కిల్లా దేవస్థానం కట్టించినది విరోధికృతు సంవత్సరం
లోను అటు పిమ్మట పయిడి కొల్లు గ్రామంలోను పెద్ద కొల్లు అనే కొల్లు యీ వూరు అ
నుకుని మాచనూరుకు వుత్తరం కొల్లు త్రవ్విస్తూ వుండగా మాచనూరులో వుం
డే తాళ్ళపాక చిన్నన్నగారి వంశస్థుడయిన కొల్లు త్రవ్వకుండా వారతత్తు చేసి
నందున యీ సమాచారం తిప్పారెడ్డిగారి మోసు యెరుక పరచినందున తిప్పారెడ్డి
గారు మాచనూరికి పోయి చిన్నన్నగారి వంశస్థుల పిలువనంపించి జోడు శాల్వాలు
యిచ్చి యీ కొల్లు పనుపడితే కొల్లు కిందను ౩ ॥౦ మడి యినాము యిస్తునాము
ఇదిగాక యింకా మా గ్రామంలోను గ్రామం వక్కటికి తూముడు వృత్తిమ ౩ండిగె
యినాము యిస్తునాము. కొల్లుకు వారతత్తు చేయవద్దు అని చెప్పితే యెవరు వి
నకపోయినందున అక్కడ వుండి కడప సుబాదారు వదు ఖానునికి అర్జీ వ్రాసి పం
పిస్తే వారి తావు నుంచి తిరిగి పరవానా వచ్చును కదా యిప్పుడు నీవు వారి
కి యే ప్రకారం చెప్పినావో ఆ ప్రకారం వారు సమ్మతించిరా ~~అది~~ మంచిదేవ
నదివేదా యెట్లా తెవ్వించవలెనో ఆ ప్రకారం తెవ్వించవలసినది. అని

పయితుంపంపించినందున తిరిగి వార్ని అడుగగా వారు సమ్మతించతపో
యిరిగన్క కాల్వాయి వ్రాస్తూవుంటే తాళ్ళపాంత వారు వచ్చి కాల్వతు అడ్డము
గా అక్కడపండు కైనె నీవుండగా కృష్ణారెడ్డి గారు చూచి వీరు పెద్దయిమన
ము యేమి అనరాదు. వీర్ని నల్గురు మనుష్యులు పట్టుతపోయి వారి నగళ్లో
వారిని ప్రవేశం చేయుమని శలవు యిచ్చినందున ఆ ప్రకారము నలుగురు
మనుష్యులు పట్టుతపోయి వారి యింట్లో వారిని వుంచిన యిగురు మనుష్య
ులు ఫారా వుండి కాల్వ త్రవ్వించి పయిడి కాల్వతు తీస్కువచ్చిరి యిది గాతవా
రి తాయితు బారెడి వెంగన్న అనే కవి వెదారుడు పయిడి కాల్వపొలిమేర తుష్కా
ళ్యాంత డపఖాయిలు అనుమే నిదక్షిణం మెగువవన్ని పొలిమేర అనుకొనుమే నిభా
వితెవ్వించెను. రెడ్డి వారి ముసద్దీయి సీతారామయుడు అనే ఆయన మొయిందకా
ల్వ త్రూవ నరెగటుబావి త్రవ్వించినాడు. మెగ్గొ నుగొవిందప్పు అనే ఆయన వె
ళ్ళయూరి త్రూవ నసంతె టిపల్లె పొలిమేరను భావి తెవ్వించి భావి క్రిందను
1555 స్తితియేర్పరచి వారి తాయితు ఆ కృష్ణం గొవిందప్పతు ధారాగ్రహీతం చేసినా
రు. ఇదిగాక తమ్మయారు దగ్గెర గుట్టమీద నుత్రేతు మూర్తి నారాయణ స్వామి దేవా
లయం కట్టించి అక్కడ అగ్రహారం తమ తాయితు ౧౮ వృత్తులు నిష్పరుష చే
సి యిచ్చి స్వామికి రాగి శాసనాలు చేయించి ప్రతి సంవత్సరం తిరుణి
ళ్ళాలు సాగించె వి దెవుడు మూడు వేళలు ఆరగింపులు చెల్లించి వుత్సవం
చేయిస్తూ వుందురు. కెందూరు మొదలయిన అగ్రహారాలు పొలం కేటి
యించి కెందూరు అగ్రహారికులు నిరారంభం తూములు వట్టుపటికె కారుపో
నాయి గుతూ తేయి వెళ్ళను బేడిగెని ర్ధారణ చేసి యీ ప్రకారం ప్ర ఖ్యాత్యా

చేస్తూవుండి కీలక సంవత్సరంలోను తప్పెట్ల రెడ్డిగారు కాలంచేసెరి. గను
క కడపనవాబు మెంబామియ్యా అనేవారు యీరుయిడికొల్లు యిప్పెపెంట
గ్రామాదులు జప్తిచేసెను. ఈవల సౌమ్యసంవత్సరం తాల్కు ప్రమోదూతసం
వత్సరపరియంతరం మయూణావారి జప్తికిందనే వుండెను.—

అనంతరం ప్రజోత్పత్తి నామసంవత్సరంలోను బొంతమ్మనూరు, అరియప
రెడ్డి బుచ్చిగారు, నవాబు మోంబామియ్యాగారిని ఆశ్రయించినందు నవా
రికిదయవచ్చి తిరిగి పయిడికొల్లు గ్రామాదులు బుచ్చిరెడ్డిగారికి జవాగీ
రుయిచ్చినందున వారి తమ్ము నుంచి వీరారెడ్డి అనేసరదారుడున్ను చూడాము
గొలనే ముసల్తినిన్ని యీ వుభయత్రయి వచ్చి యువసంవత్సరం పరియంతరం
వ్యవహారంచేసెరి. ఇంతలోయీసంవత్సరం ఆ ఖయిరున మయూణా మహా
బీదుమియ్యా తాల్కు జప్తిచేసెను. అప్పుడు వీరారెడ్డి అనేసరదారుడు యర్రగుడి
పాలెలో వుండి రెండుదినములు లడాయించి మూడోదినం రాత్రివేళ చలా
యించిపోయెను. ఆలాగాయతిధాత సంవత్సరం తాల్కు విషుసంవత్సరం
వర్కు మయూణావారి కిందనే వుండెను.—

ఈవల చిత్రభాను సంవత్సరంలోను హాఫెంఖాను దుకడపసుబా చేస్తూ
వుండగా మైసంసంస్థానం తాలూకు కేశవరెడ్డి అనే సరదారుడు మెత్తమోం
టకిల్లాలోవుండి సరకారు తాలూకు దేశంలో తాషురారతుచేసి రాజ్యం
తాపాడు చేస్తూవుండగా నవాబు హాఫెంఖానుడున్ను తండనూంబ నవాబు
మునవరఖానుడున్ను, గుత్తిమండ్రరాయుడున్ను మొదలయినవారు ఘము
జుతూ వచ్చి మెత్తమోంటకిల్లా మీదను ముట్టడిగి లడాయి చేసె అప్పుడు

పాలించుమని వారు చిన్నతిప్పారెడ్డిగారిని పిలువనంపించి వుండగా స్వామి
156 నిరెడ్డి తోంపోయినందున తిల్లాముందర మోర్జా చూపిరిగన్ను మోర్జా ఖాయం
చేసుకొలడాయిలేను చాలాంకష్టపడి తిల్లా పాల్లైతుపోయి కేశవరెడ్డిని
పట్టుకున్నందున నవాబు పాలింఛుమని వారు చాలాందయచేసి యద్ధా
ప్రకారం పయిడికొళ్ళతాలూకు జమాగిరు యిచ్చి సన్నదు శిరోఫాంవు
యేనుగను యిచ్చినందున వారు యీ పయిడికొళ్ళతాలూకు తమత
మ్ముడు అయిన వెంకటాచలపతిరెడ్డిగారిని ఆపించినందున జాగాలుబం
దోబస్తు చేసుక అక్కడ వ్యవహారస్తులవుంచి తిరిగి వెంకటాచలపతిరె
డ్డిగారు పానుమద్గుండా నకుపోయిరి. ఇక్కడివారు ప్రభుత్వంచేసినట్లు
ఈ. మెలవలిగ్రామానకు కొంటుపెట్టించి యీప్రకారం తారణాసంవత్సర
పరియంతరం ప్రభుత్వంచేసిరి. తిరిగి మయూరగా పాలించుమని వారు
జప్తిచేసే టప్పుడు యుద్ధగుడిపాడు వద్దు దినంలడాయించి మరుదినం
మదించిపోయిరిగనుక పయిడికొళ్ళతాలూకగ్రామాలున్ను జప్తికిం
దపుంటెడెను ———

<u>Finished on 1-11-43.</u>